

Morfološka obilježja mjesnoga govora Vratišinca

Orehovec, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:261574>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**



Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

MORFOLOŠKA OBILJEŽJA MJESNOGA GOVORA VRATIŠINCA

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Andrea Orehovec

Zagreb, 2020.

Mentor

dr. sc. Marija Malnar Jurišić

Sadržaj

| | |
|--|----|
| 1. UVOD | 1 |
| 2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA..... | 2 |
| 3. VRATIŠINEC I TEMELJNE ZNAČAJKE GOVORA..... | 4 |
| 3.1. Geografski smještaj, demografija i povijest..... | 4 |
| 3.2. Dijalektni tip..... | 6 |
| 3.3. Fonološke značajke govora..... | 7 |
| 4. O MORFOLOGIJI MJESNOGA GOVORA VRATIŠINCA..... | 11 |
| 4.1. Osnovna morfološka obilježja kajkavskih govora..... | 11 |
| 4.2. Imenice..... | 12 |
| 4.2.1. Imenice a-deklinacije | 12 |
| 4.2.2. Imenice e-deklinacije | 17 |
| 4.2.3. Imenice i-deklinacije | 19 |
| 4.2.4. Obilježja deminutiva..... | 21 |
| 4.3. Glagoli..... | 23 |
| 4.3.1. Infinitiv i supin..... | 23 |
| 4.3.2. Present..... | 24 |
| 4.3.3. Perfekt..... | 26 |
| 4.3.4. Futur | 27 |
| 4.3.5. Ostali glagolski oblici | 28 |
| 4.4. Pridjevi..... | 30 |
| 4.5. Zamjenice..... | 32 |
| 4.6. Brojevi..... | 35 |
| 4.7. Prilozi..... | 36 |
| 4.8. Nepromjenjive vrste riječi..... | 38 |
| 5. ZAKLJUČAK | 41 |
| 6. LITERATURA..... | 43 |
| 7. PRILOZI | 45 |
| SAŽETAK..... | 48 |

ZAHVALA

Prije svega zahvaljujem dragoj mentorici, dr. sc. Mariji Malnar Jurišić, na svakoj ohrabrujućoj riječi, poticaju, trudu i vremenu tijekom pisanja ovog diplomskog rada.

Uz to zahvaljujem svim ispitanicima što su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju te svojim jezičnim primjerima doprinijeli prikazu jednog vrlo zanimljivog i bogatog mjesnoga govora.

Posebno zahvaljujem svojoj obitelji koja je bila uz mene tijekom cijelog studija te vjerovala u moj trud i uspjeh, kao i Denisu, prijateljima i kolegama čije su me riječi uvijek usmjeravale prema zadanom cilju.

1. UVOD

Područje najsjevernijeg dijela Republike Hrvatske, točnije Međimurja, obilježeno je vrlo bogatim i zanimljivim kajkavskim govornim značajkama. Međimurskim dijalektom ponajviše se bavio Đuro Blažeka te ga, uzevši u obzir relevantna fonološka i morfološka obilježja, dijeli u tri skupine: donji, srednji i gornji međimurski poddijalekt.¹ Na temelju građe prikupljene terenskim dijalektološkim istraživanjem izdvajaju se morfološka obilježja jednog od govora srednjeg međimurskog poddijalekta, pri čemu se u obzir uzimaju i njegove značajnije fonološke značajke.

Na početku se rada navode ključne informacije o ispitanicima, najvažnije povijesne činjenice i geografski smještaj Vratišince te dijalektni tip kojemu govor pripada. Kako bi se dao što jasniji pregled morfologije navedenoga govora, točnije mjesnoga govora Vratišince, prikazuju se osnovne značajke svih vrsta riječi, odnosno imenica, glagola, pridjeva, brojeva, zamjenica, priloga, prijedloga, veznika, čestica i usklika, oslanjajući se na literaturu koja se bavi morfologijom kajkavskih govora i međimurskog dijalekta. Značajan uvid u kajkavske govore dali su Mijo Lončarić (1996) i Jela Maresić (2018), stoga se uočavaju sličnosti i razlike proučavanoga govora u odnosu na druge kajkavske i međimurske govore. Analizirajući primjere ispitanih govornika koji pripadaju različitim dobnim skupinama, zaključuje se mijenja li se govor generacijski te koji potencijalni čimbenici utječu na spomenutu pojavu.

¹ Veći dio samoga rada temelji se na knjizi *Međimurski dijalekt: hrvatski kajkavski govori Međimurja* u kojoj Đuro Blažeka (2008a) daje prikaz međimurskih govora te opisuje njihove najznačajnije fonološke i morfološke značajke.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kako bi se što detaljnije prikazale temeljne morfološke značajke mjesnoga govora Vratišincea, 2020. godine na tom je području provedeno terensko dijalektološko istraživanje. Nekoliko mjeseci prije same realizacije odabire se šest ispitanika koji pripadaju trima različitim dobnim skupinama te svojevoljno pristaju sudjelovati i podijeliti osobne podatke važne za istraživanje. Cilj je ovog diplomskog rada sinkronijski pristupiti jednom međimurskom kajkavskom govoru, navesti njegova osnovna fonološka obilježja, prikazati najvažnije morfološke značajke na primjerima svih vrsta riječi, uočiti razlike u odnosu na ostale međimurske i kajkavske govore te zaključiti mijenja li se govor generacijski. Uz sam se rad prilažu i zvučni monološki i dijaloški zapisi govora ispitanika koji nastoje iznijeti ljepotu i bogatstvo svog idioma govoreći o temama iz svakodnevnog života (kulinarstvu, običajima, boljim vremenima, obitelji i slično). Prva je ispitanica, a ujedno i najstarija, M. N. rođena 1944. godine. Iako je porijeklom iz Krištanovca, sela koje je donedavno bilo dio Općine Vratišinec te prema podjeli Đ. Blažeke spada u vratišinečku govornu podskupinu, u ranoj se mladosti udaje i seli u sam Vratišinec gdje živi i danas. S obzirom na to kako je M. N. najstarija informantica, najduže živi u selu, iz njega gotovo nikad ne odlazi te je rijetko u dodiru s hrvatskim standardnim jezikom i drugim dijalektima, uspostaviti će se koliko je zapravo njezin govor drugačiji od govora mlađih informanata. Stariju dobnu skupinu ujedno čine i supružnici R. T. i N. T. Ispitanik R. T. rođen je 1950. u Peklenici², selu koje je, poput Krištanovca, pripadalo Općini Vratišinec, a u Vratišincu živi od ranih dvadesetih godina pa sve do danas. Iako je tijekom života radio u Sloveniji i Njemačkoj, svaki vikend i slobodni trenutak provodi s djecom, suprugom i njenom obitelji te usvaja govor Vratišincea. Supruga N. T. rođena je 1952. u samom Vratišincu gdje gradi svoju budućnost te živi još i danas, izuzevši 8 godina koje provodi radeći u Njemačkoj. Sljedeća je izvorna govornica M. T. rođena 1967. godine te tako predstavlja drugu dobnu skupinu relevantnu za ovaj istraživački rad. Radila je u Sloveniji, Austriji i Hrvatskoj, a trenutno živi u Vratišincu gdje je provela i veći dio svoga života. Treću dobnu skupinu čini njezin sin D. T, rođen 1996, koji do svoje devetnaeste godine živi u Vratišincu te tamo pohađa i osnovnu školu. Nakon završenog petogodišnjeg programa obrazovanja za medicinskoga tehničara opće zdravstvene njege u Čakovcu, svoju struku usavršava na Zdravstvenom veleučilištu i Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Iste je

² Peklenica prema podjeli Đ. Blažeke (2008b) pripada svetomartinskoj govornoj skupini, no autor je vrlo često približava vratišinečkoj govornoj skupini, posebice zbog istog vokalskog inventara. Uzevši u obzir kako ispitanik veći dio života živi u Vratišincu, nisu uočene govorne razlike u odnosu na druge ispitanike.

godine rođena i posljednja ispitanica, T. B, koja također do svoje devetnaeste godine živi u Vratišincu, a nakon toga seli u Zadar gdje upisuje studij španjolskoga jezika i pedagogije.

Iako ispitanici prve dobne skupine najbolje odgovaraju kriterijima terenskih dijalektoloških istraživanja, nikako ne treba zanemariti govor mlađih generacija koje osuvremenjuju svoj jezični sustav. Da bi se što točnije odgovorilo na postavljene ciljeve, dio će se prikupljena korpusa transkribirati. Valja napomenuti kako je prilično zahtjevno analizirati određeni idiom temeljen samo na snimljenim zvučnim zapisima, uzevši u obzir kratko vremensko razdoblje i činjenicu da ispitanici zbog moguće treme ne govore potpuno uobičajeno, stoga se u radu navode i primjeri prikupljeni dugogodišnjim proučavanjem i zapisivanjem relevantnih jezičnih elemenata.

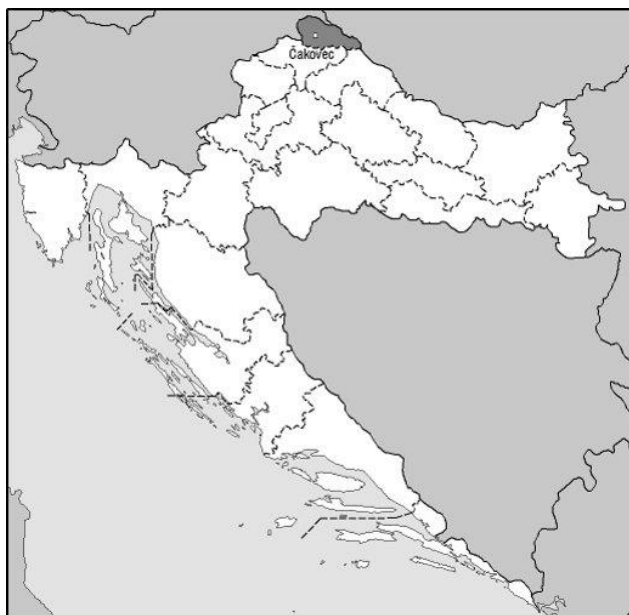
3. VRATIŠINEC I TEMELJNE ZNAČAJKE GOVORA

3.1. Geografski smještaj, demografija i povijest

Vratišinec, mjesto određeno kao prijelazna zona između dvije osnovne međimurske mikroregionalne cjeline – brežuljkastog gornjeg te nizinskog donjeg Međimurja, nalazi se u sjevernom dijelu Međimurske županije. S južne mu se strane nalazi Grad Čakovec, sa sjeverne i zapadne Grad Mursko Središće, dok je na istočnoj strani Općina Podturen. U sustav Općine Vratišinec, nastale 1992. godine, ulazi i naselje Gornji Kraljevec te zaselak Remis, a ukupna mu je površina 1662,35 hektara. Iste su joj godine pripala i naselja Peklenica, Krištanovec, Žiškovec i Križovec, no uskoro navedena mjesta napuštaju samu Općinu. S obzirom na to da zauzima 2,28% od ukupne površine Županije, smatra se jednom od manjih međimurskih općina, a prema posljednjem je popisu stanovništva utvrđeno 1984 stanovnika. Od toga Vratišinec broji 1392 stanovnika, a Gornji Kraljevec 592. Kako su prvi sustavni popisi stanovništva rađeni tek nakon 1857. godine, tek se od tog razdoblja bilježi vjerodostojna demografska slika. Iste godine Vratišinec broji 358 stanovnika, a 12 godina kasnije 387. Nadalje 1880. godine utvrđuje se 443 stanovnika, pri čemu je 417 Hrvata, 5 Mađara i 5 Nijemaca, a 15 ih ostaje u rubrici ‘ostali i nepoznato’. Deset godina kasnije od 500 je stanovnika zabilježeno 19 Mađara i 6 Slovenaca, dok Nijemaca više nema. Broj stanovnika raste i na sljedećem popisu, uzevši u obzir kako raste i broj Mađara, a posljednji prijeratni popis bilježi 646 stanovnika. Iako u međuratnom razdoblju nema točnih demografskih gubitaka uzrokovanih ratom, broj stanovništva i dalje raste. Broj Mađara postupno se smanjuje, a pretpostavlja se da raste broj potomaka onog stanovništva koje je u Međimurju već duže naseljeno. Uz to se useljava i određen broj Slovenaca. Nadalje u razdoblju je socijalizma došlo do pada ruralnog i rasta urbanog stanovništva, no valja navesti kako je Vratišinec u ponešto drugačijem položaju. Uzevši u obzir kako je od Murskog Središća udaljen svega 5 kilometara, stanovnici uživaju određene pogodnosti. Naime, u Murskom je Središću izgradnjom tvornica tekstilne i metalne industrije te brojnim rudnicima ostvaren demografski rast, što je povoljno utjecalo i na sam Vratišinec. U prvom poslijeratnom popisu, 1948. godine, Vratišinec bilježi 1251 stanovnika, a 1991. njih 1520. Iako je danas u samoj Općini zabilježeno gotovo 2000 stanovnika, gotovo 35% stanovništva čine stariji od 60 godina. Uz to, nažalost, sve više mlađeg stanovništva napušta selo te odlazi u gradove ili zapadne zemlje u potragu boljom zaradom i lagodnijim životom.

Iako se pretpostavlja da je Vratišinec kao naselje postojalo od 13. ili 14. stoljeća, u izvorima se prvi put spominje 1458. godine u ispravi Zagrebačke biskupije. Tom se ispravom

potvrđuje imanje koje je kralj Matija Korvin potvrdio Ivanu Reychmuthu i njegovu bratu Laurenciju, a kao granični se posjedi spominju Štrukovec, Merhatovec, neki vinogradi i Vratišinec, zapisan kao *Bratysyncz*. Spominje se i sedam godina kasnije, 1465. godine, ali i 1478. kada se uz njega navode mjesta u vlasništvu obitelji Ernušti. U prvoj se ispravi spominje i Ivan, točnije Iohhannes, niži plemić njemačkog porijekla, što ne čudi jer se na području Međimurja nalazilo njemačko plemstvo. Osim toga u 15. su stoljeću jačale trgovačke i razne druge veze s njemačkim krajevima. Nekoliko se plemića pronalazi i u kasnijim popisima stanovništva kojih nema ni u jednom popisu Gornjega Kraljevca, što vjerojatno znači da su na tom području obitali samo kmetovi i vojnici. Vojnika je bilo i na području Vratišince, iako znatno manje, no isto su se tako našli i *cambiati*, odnosno razmijenjeni, najvjerojatnije kmetovi koji su na određeno vrijeme potpali pod vlast Osmanlija. Uz njih su nabrojani stanovnici u vazalnom odnosu prema Stjepanu Verbelyu, mađarskom velikašu koji je držao sve posjede u Vratišincu (usp. Leček, Turk 2018: 13- 64).



Karta 1. Položaj Međimurja na geografskoj karti Republike Hrvatske. Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39824>



Karta 2. Položaj Općine Vratišinec na geografskoj karti Međimurja. Izvor: <https://coupedecheveux2015.blogspot.com/2018/05/karta-meimurje.html>

3.2. Dijalektni tip

Hrvatski jezik dio je srednjojužnoslavenskog dijasistema te spada u južnoslavenske jezike, a sastoji se od čakavskog, kajkavskog i štokavskog narječja koji su sudjelovali u razvoju suvremenog hrvatskog standardnog jezika. Iako podlogu čine novoštokavski govori, ne treba isključiti ni utjecaj čakavskog i kajkavskog narječja te staroštokavskog slavenskog i istočnobosanskog dijalekta (usp. Barić i dr. 2005: 9-10). D. Brozović kajkavštinu dijeli na šest jedinica uzimajući u obzir kombinaciju kriterija Aleksandra Belića koji kajkavštinu dijeli prema refleksima glasova *tj* i *dj* te Stjepana Ivšića koji iznosi podjelu prema razvoju akcentuacije. Na temelju toga može se govoriti o donjosutlanskom (kajkaviziranom dijalektu doseljenih čakavaca), goranskom, turopoljsko-posavskom, križevačko-podravskom, prigorskom te zagorsko-međimurskom dijalektu. Tako je posljednji navedeni dijalekt, zagorsko-međimurski, uglavnom sačuvao osnovnu kajkavsku akcentuaciju, praslavenski se *tj* izjednačio s glasom *č*, a refleks praslavenskih glasova stražnjeg nazala i slogotvornoga *l* ima fonološku vrijednost tipa *o*. Periferni govori gube opreku po intonaciji, a u nekim područjima i po kvantiteti (usp. Lončarić, Celinić 2010: 84). Kajkavsko narječje podijelio je i M. Lončarić (1996: 146) koji razlikuje 15 dijalekata: središnjozagorski, samoborski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, gornjosutlanski, plješivičkoprigorski, turopoljski, vukomeričko-pokupski, donjolonjski (južnomoslavački), sjevernomoslavački, gornjolonjski, glogovničko-bilogorski, (virovsko)podravski, goranski (gorskokotarski) i donjosutlanski. Kod te se podjele

uočava izdvojenost međimurske dijalektne skupine koja je obilježena ukinućem opreke po tonu i kvantiteti te različitim ostvarajem jata i poluglasa ə ($\check{e} \neq \text{ə}$). Upravo se međimurskim govorom ponajviše bavio Đuro Blažeka koji uvodi podjelu međimurskih poddijalekata na temelju odnosa refleksa jata i poluglasa (ə) u naglašenoj poziciji te odnosa refleksa slogotvornoga \check{l} i stražnjega nazala φ . Prema tom se kriteriju može govoriti o donjem ($\check{e} = \text{ə}$, $\check{l} = \varphi$), srednjem ($\check{e} = \text{ə}$, $\check{l} \neq \varphi$) i gornjem ($\check{e} \neq \text{ə}$, $\check{l} \neq \varphi$) poddijalektu. Osim toga navodi i 30 fonoloških i morfoloških kriterija prema kojima poddijalekte dijeli na skupine. Jedna od njih je i vratišinečka skupina koja uz podturensku, čakovečku, subotičku i lopatinečku skupinu čini srednji međimurski poddijalekt. Ono što vratišinečki govor razlikuje od ostalih je \check{e} koji u nenaglašenoj poziciji daje samo y te d' koji daje samo j . Osim toga u nenaglašenoj poziciji, za razliku od drugih sustava, ne postoji $-o$ kao alomorf morfema $-l$ u muškom rodu jednine glagolskog pridjeva radnog, u suglasničkom inventaru nalazi se i glas μ , dok u samoglasničkom inventaru postoji i dvoglasnik au (potječe od dugog o i dugog stražnjeg nazala φ). Isto tako valja napomenuti da nema prelazaka otvorenih samoglasnika u zatvorene pod utjecajem nazalnih suglasnika. Analizirajući morfologiju govora uočava se kako postoji morfem $-a$ za dvojninu imenica srednjega roda te sinkretizam DLI množine na $-aj$ u svim imeničkim deklinacijama (osim i -deklinacije). Značajna je i činjenica da nema gramatičkih morfema $-iste$ i $-du$ u 2. i 3. l. mn. prezenta te da muški rod jednine glagolskog pridjeva radnog završava na $-u$ (usp. Blažeka 2008b: 262-265). O tim će se značajkama detaljnije pisati u nastavku rada, no prije same morfološke analize valja navesti i temeljne fonološke značajke govora.

3.3. Fonološke značajke govora

Kako nije moguće dati jasniji morfološki prikaz bilo kojeg govora bez osnovnih fonoloških polazišta, potrebno je iznijeti najvažnije značajke koje određuju vratišinečki govor, odnosno one čiji se odrazi očituju u deklinaciji imenica, konjugaciji glagola, komparaciji pridjeva, ali i ostalim vrstama riječi. Kao i u mnogim kajkavskim govorima, refleks jata je ekavski te jednak kontinuant poluglasa šva (ə) nastalog izjednačavanjem staroslavenskih poluglasova (ь i ѣ). Pišući o jatu, Lončarić i Zečević navode kako većina kajkavskih govora ima situaciju u kojoj se jednače jat i poluglas te pritom razlikuju 4 skupine govora: govore s jednom jedinicom koja nije izjednačena ni s jednom drugom jedinicom vokalskog sustava, govore s dvije jedinice od kojih nijedna nije izjednačena ni s jednom drugom jedinicom, govore s tri jedinice od kojih je jedna jedinica izjednačena s jednom drugom jedinicom iz

vokalskog sustava te govore s jednom jedinicom u kojoj su izjednačena četiri starohrvatska vokala (usp. 1999: 178). U govoru Vratišince dugi je jat izjednačen s dugim šva (\widehat{dein}) kao dvoglasnik \widehat{ei} ($z\widehat{leivanyka}$, \widehat{leipo} , \widehat{deite}) te alternativno može biti ostvaren i kao e ($l\acute{e}po$, $d\acute{e}t\acute{e}$, $ml\acute{e}ko$). S druge strane kratki je jat s kratkim šva ($p\acute{e}s$) izjednačen kao glas e ($m\acute{e}sto$), dok je jat u nenaglašenom položaju ostvaren kao y ($z\ dyt\acute{e}t\acute{u}m$, $\acute{c}\acute{o}vyk$). U cijelom međimurskom dijalektu šva je u nenaglašenom položaju ostvaren kao e . Samim time govor odgovara trećoj skupini prema podjeli M. Lončarića i V. Zečević.

Osim toga ti nam primjeri očitо pokazuju da u određenim riječima, govoreći o akcentuaciji, postoji opreka po duljini sloga, iako je uglavnom fonološki relevantno samo mjesto siline. Osim zatvorenog e (e) koji dolazi na mjestu kratkog jata i poluglasa šva, kod ispitanika je zabilježen i izgovor otvorenog e (e), primjerice $ž\acute{e}na$, $d\acute{e}set$ i $p\acute{e}\acute{c}$. Valja naglasiti kako su se prednji nazal e i etimološki glas e izjednačili i u naglašenom i u nenaglašenom položaju ($p\acute{e}t$, $j\acute{e}sen$, $jez\acute{i}kom$, $zel\acute{e}ny$), što je ujedno i općekajkavska pojava. Nadalje stražnji se vokal o reflektirao kao dvoglasnik au ($želaudec$, $rau\acute{ka}$, $saus\acute{e}da$), što je potvrđeno u većini govora vratišinečke i svetomartinske skupine (Blažeka 2008b: 266), a značajna je i fonološka neutralizacija $o > u$, stoga se kod ispitanika bilježe i primjeri $\acute{u}nda$, $k\acute{u}liko$, $t\acute{u}liko$, $kum\acute{o}d$. Refleks kratkoga slogotvornoga l u vratišinečkoj i svetomartinskoj skupini zabilježen je kao u ($p\acute{u}n$), a dugoga kao ou ($bouhe$), dok se u donjem međimurskom dijalektu bilježi kao o , a većini govora srednjih i gornjih dijalekata kao u . Umjesto dvoglasnika ou , u govoru se Vratišince može čuti fonetska varijanta o . Polazno a također se reflektira s obzirom na duljinu sloga, stoga se dugi glas zatvara u glas o , a kratki ostaje a . Dokaz su tome i primjeri zabilježeni kod stanovnika Vratišince, primjerice $j\acute{o}ko$, $gr\acute{o}t$, $tr\acute{o}va$, $m\acute{a}ma$, $m\acute{a}lo$, $j\acute{a}buka$. U vokalskom sustavu potvrđen je i dvoglasnik ij ($dobij$, $ve\acute{l}ij$) značajan samo za vratišinečku i svetomartinsku skupinu³, kao i dvoglasnik \widehat{u}^o zabilježen samo u primjeru $marmel\widehat{u}^oda$. Sagledavši cjelokupni vokalski inventar, Đ. Blažeka (2008a: 27) navodi kako većina govora vratišinečke i svetomartinske govorne skupine sadrži inventar s najvećim brojem jedinica u naglašenoj poziciji, pri čemu se uz samoglasnike a , e , e , e , i , o , o , u javlja i pet dvoglasnika: ij (najčešće na kraju riječi na mjestu naglašenog i), ou (s mogućom fonološkom varijantom o), au , \widehat{ei} , \widehat{u}^o , a silabem je r . Glasovi y i u javljaju se samo u nenaglašenoj poziciji. S obzirom na to da je vratišinečka govorna skupina vrlo slična svetomartinskoj, Đ. Blažeka navodi i neke razlike. U svetomartinskoj skupini postoje primjeri „gdje je na mjestu starohrvatskog e (a u

³ Fonološka analiza govora napravljena je po uzoru na Đ. Blažeku (2008b: 265–269), dok su primjeri zabilježeni terenskim istraživanjem.

nekim primjerima i na mjestu jata i prednjeg nazala) krajnje otvoreno e“ (Blažeka 2008a: 60), za razliku od većine govora vratišinečke skupine gdje je *e* u tim riječima srednje ili zatvoreno. Kako je jedan od ispitanika porijeklom iz Peklenice, važno je napomenuti da ista pojava nije uočena u njegovom govoru, stoga je njegov vokalski inventar jednak inventaru ostalih ispitanika.

Ne treba zaboraviti spomenuti ni obezvučenje završnih suglasnika kao čestu kajkavsku pojavu koja je potvrđena u riječima *gròp*, *křf* i *gròt*, kao ni činjenicu da se sonant *v* ponaša kao opstruent te postaje zvučni parnjak bezvučnome *f* (*f plèh*, *Čákofca*). Nadalje neke riječi poput *Čákovec*, *pěč* i *čovýk* ujedno ukazuju na to kako u govoru Vratišince ne postoji opreka između glasova *č* i *ć*, a isto tako ne postoji ni opreka između *dž* i *đ* (*xřžòvi*, *žém*). Primjeri muškoga roda glagolskog pridjeva radnog izvrsni su pokazatelji kako se kao alomorf morfema *-l* na kraju sloga pojavljuje poluvokalno *-u*, kako u jednosložnim tako i u višesložnim riječima (*bìu*, *glèdau*, *povèdau*, *pèlau*). Leksičko *-l* u primjerima kao što su *stól*, *vól* i *špligel* ostaje nepromijenjeno. Osim svega navedenoga uočava se i distribucija vokala na početku riječi, odnosno umetanje protetskih glasova *j*, *v* i *x* ispred određenih samoglasnika. Protetsko se *j* najčešće javlja ispred samoglasnika *a* i *e* (*jápa*, *jembrèla*), *x* ispred slogotvornoga *r* (*xřzaty se*), a najviše je primjera zabilježeno umetanjem protetskoga *v* ispred glasova *o*, *ou* i *u* kod različitih vrsta riječi (*vouisky*, *vučity se*, *vògel*, *vùxo*, *vùra*). Prijelaz sonanta $m > n$ ne postoji, no zabilježena su dva obrnuta primjera u leksičkim morfemima ($n > m$): *roum* (upravo, baš) i *voum* (van). Pritom u govoru postoje dublete, stoga se fakultativno mogu pojaviti i oblici *roun* i *voun*. Palatal *ʎ* postoji samo u rijetkim primjerima (*ʎubaf*). Najčešće se ostvaruje kao *l* (*zèmla*, *mèla*, *kluč*) ili *j* (*zdròvje*), a ponekad se čuje i slijed *jl* (*nedèjla*), kao i nesliveni izgovor glasova *l* i *j* pri čemu se nerijetko između njih dodaje *y* (*zèlyje*, *òlyje*). Slično je zabilježeno kod fonema *ń* koji se ostvaruje kao *n* (*knìga*), *j* (*kùxja*, *vřxje*, *čěšjek*) i *jn* (*žučòjnky*), a kod najmlađih informanata vrlo rijetko i fakultativno kao *ń* (*kòń*). Sekundarni skupovi *taj* i *daj* nakon gubitka poluglasa ostali su nepromijenjeni, primjerice *cvèitje* i *listje*, a stari su *stj = skj* i *zdj = zgj* u cijelom međimurskom dijalektu, pa tako i proučavanom govoru, dali *šč* i *žž* (*puščaty*, *proščèje*, *dèžž*), dok su skupovi *čr-* i *čer-* dali samo *čr* (*črèip*, *čřny*). Spirant *x* u nekim kajkavskim govorima može izostati ili biti zamijenjen fonemom *v* ili *j*, no u govoru je Vratišince zabilježen kao takav u svim položajima u riječi (*xřža*, *krùx*, *jùxa*). Uz to valja navesti i rotacizam koji se javlja u prezentu glagola *moći*

(*mòreš, mòrèjy*), brojne promjene u suglasničkim skupovima (*gk / kk > xk, kt > ft, hv > f, xt > št*), primjerice *lèxko, nòfty, fòla, štèy*, te redukciju suglasnika (*dòvica, četřtèk, tòrk, jèny*).⁴

⁴ Navedene su fonološke značajke opisane prema *Morfologiji podravskoga kajkavskog dijalekta* Jele Maresić (2018) i istraživanjima Đure Blažek (2008a, 2008b), a primjeri zabilježeni u govoru stanovnika Vratišincea.

4. O MORFOLOGIJI MJESNOGA GOVORA VRATIŠINCA

4.1. Osnovna morfološka obilježja kajkavskih govora

Kao i razvoj hrvatske morfologije, tako je i razvoj kajkavske morfologije doveo do pojednostavljanja praslavenskoga stanja. Prema tome su najvažnije osobine kajkavskog narječja gubitak dvojine, smanjenje broja tipova deklinacija, gubitak vokativa kao posebnog oblika, komparativni sufiks *-(e)š-*, gubitak nesloženih preteritalnih vremena te jedan futur s glagolom *biti*. Iako su inovacije brojne, čuvaju se i neke starije crte poput supina i posebnih oblika za DLI u množini (usp. Lončarić 1996: 97).

Za razliku od slovenskog jezika, u većini je hrvatskih i kajkavskih govora nestala dvojina kao gramatička kategorija, no u pojedinim se govorima pojavljuje kao fakultativan izbor. Kajkavska je deklinacija obilježena i izostankom vokativa kao posebnog padeža, iako u ponekim govorima postoje posebni oblici za ženske hipokoristike na *-a* ili ostaci vokativa poput *Bože* i *Isuse*. Kako tvrdi Jela Maresić, isti je padež izgubljen u većini europskih jezika, no u hrvatskom se jeziku još uvijek dobro čuva. Međutim valja naglasiti kako se i u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, posebice razgovornom stilu, vokativ sve više zamjenjuje nominativnim oblikom, stoga ne čudi što se ista pojava uočava i u kajkavštini (usp. Maresić 1995: 235). Kao i u standardnom hrvatskom jeziku, u kajkavskim su govorima potvrđene tri osnovne deklinacije: a-deklinacija (većina imenica muškoga i srednjega roda); e-deklinacija (imenice ženskoga roda koje u nominativu jednine ne završavaju na konsonant, a po kojoj se dekliniraju i imenice muškoga roda koje ne završavaju na konsonant); i-deklinacija (imenice ženskoga roda koje u nominativu jednine završavaju na konsonant). Osim toga velik dio kajkavskih govora ne razlikuje određeni i neodređeni vid pridjeva, već prevladava samo određeni vid, a kod pridjevskih je riječi stvorena jedinstvena deklinacija i za određene i za neodređene pridjeve. Glavni broj jedan te svi redni brojevi mijenjaju se kao pridjevi, glavni brojevi do deset u kosim padežima mogu imati različite nastavke, a brojevima od jedanaest do devetnaest dodaje se sufiks *-najst*. Svakako valja navesti kako se komparativi pridjeva tvore sintetički, najčešće dodavanjem sufiksa *-eš-*, te perifrastički, odnosno komparativom *bol(e)* i pozitivom. Sam naziv za kajkavsko narječje potječe od upitno-odnosne zamjenice *kaj* koja se pojavljuje i u drugim oblicima (*kaj, kuj, kej, ke*) te se prema tome tvore i neodređene zamjenice (*zakaj, nekaj, nikaj*). Postoje i tri različita oblika za upitno-odnosnu zamjenicu *tko* (*gdo, što, ko*) prema čemu neodređene zamjenice mogu glasiti *nigdor, neščy, neko* i sl. Što se tiče glagolskih oblika, u većini se kajkavskih govora razlikuju infinitiv i supin, a u sustavu vremenskih paradigmi postoje perfekt, pluskvamperfekt, prezent,

kondicional, imperativ i futur drugi. Aorist i imperfekt gotovo su se u potpunosti izgubili, iako se ostaci aorista glagola *biti* čuvaju u tvorbi kondicionala. Isto se tako u većini govora čuva *-l* kod glagolskih pridjeva radnih na koji dolazi morfem za rod i broj. Međutim u pojedinačnim se govornim područjima umjesto morfema *-l* mogu pojaviti *-u* ili *-f*, a moguće je i njegovo ispadanje iza *r*. Glagolski se prilog obično tvori tako da se na 3. l. mn. prezenta dodaje sufiks *-čki* ili *-čke*, dok se glagolski pridjev trpni tvori od prijelaznih glagola sufiksima *-n*, *-an*, *-en*, *-jen*, *-t* (usp. Lončarić 1996: 98- 113).

4.2. Imenice

Kao i u hrvatskom standardnom jeziku, u govoru su Vratašince imenice promjenjive vrste riječi koje sadrže velik broj članova te mogu stajati samostalno, a gramatičke su im osobine rod (muški, ženski i srednji), broj (jednina i množina) i padež (nominativ genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ i instrumental). Pri tom se za tvorbu oblika imenica koriste nastavci triju vrsta koje se prema nastavku u genitivu jednine nazivaju a-deklinacija, e-deklinacija te i-deklinacija (usp. Barić i dr. 2005: 103).

4.2.1. Imenice a-deklinacije

Prema a-deklinaciji sklanjaju se gotovo sve imenice muškoga roda, odnosno one čiji je nastavak *-ø* ili *-o*, te imenice srednjega roda s nastavcima *-o* i *-e*, primjerice *pěs*, *vřček*, *dvòr*, *àuto*, *plěx*, *sělo*, *pòle*, *město*, *òlyje*. Kako u nominativu i genitivu jednine nema morfoloških razlika u odnosu na hrvatski standardni jezik i ostale kajkavske govore, prve će se značajke uočiti u dativu i lokativu. Dok se u kajkavskim govorima u dativu i lokativu jednine imenica muškoga roda najčešće pojavljuju nastavci *-u*, *-e*, *-i*, u Vratašincu se nenaglašeni vokal *-u* ostvaruje kao *-y* (*vřčėky*, *plėxy*), što je jedno od fonoloških obilježja samog govora. Uz morfološki se nastavak *-y* u dativu i lokativu jednine imenica srednjega roda podjednako može uočiti i nastavak *-y*, primjerice *sěly*, *městy*, koji je rjeđi kod govornika mlađe životne dobi. Osim toga posebno je zanimljiv velik broj primjera u kojima je akuzativ jednine muškoga roda u besprijedložnoj uporabi za neživo izjednačen s genitivom, čime se ovaj mjesni govor približava većini kajkavskih, ali i međimurskih govora (*počėstítaty Božiča*; *narėžeš margarìna*; *bàka kùxa paradàjza kàj onda ìmamo za sàft slàgaty*). S druge strane u prijedložnoj je upotrebi zabilježena opreka između živog i neživog te je akuzativ jednine za

živo jednak genitivu (*pěs je lójau na mōčka*), a akuzativ jednine za neživo nominativu (*děneš vu fryžyděr*). Govor Vratišince izvrsni je pokazatelj kako u kajkavskim idiomima ne postoji poseban oblik za vokativ, već se u njegovoj službi upotrebljava nominativ. Potvrđeni su samo ostaci vokativa u imenicama *Bože* i *Isuse*, takozvani okamenjeni oblici, iako vrlo rijetko jer se najčešće pojavljuju u deminutivnome obliku (*Božek, Isusek*), a uz to je potvrđen i oblik *Jězuš i Marija* (*ták nas je bŭ kák ima bŭty, Jězuš i Marija*). Distribucija morfoloških alternata *-om* i *-em* s obzirom na palatalnost krajnjeg suglasnika osnove u instrumentalu jednine muškoga i srednjega roda u mnogim je kajkavskim i međimurskih govorima dosljedno provedena (usp. Zečević 2000: 63). Za razliku od toga, kod izvornih se govornika Vratišince, kako mladih tako i starijih, obično bilježi morfem *-om*, neovisno o palatalnosti osnove (*cůkyrom, nůžom, nájlonom, vŭxjom, ōlyjom*). Međutim ponekad se u doticaju s govornicima drugih međimurskih govora iza palatalne osnove imenica srednjega roda može pojaviti i morfemski nastavak *-em* (*vŭxjem, ōlyjem*).

U nominativu množine muškoga roda tipični su morfemski nastavak *-i* i kratka množina, primjerice *klůčy, stŏly, nŏžy*. Kratka množina ujedno je općekajkavska pojava, a vrlo se rijetko zbog utjecaja štokavskih govora može pojaviti i duga množina (usp. Zečević 2000: 63), što se uočava u primjeru *důxy / důxovy*. Ono što je također značajno za većinu kajkavskih govora, a potvrđeno i provedenim terenskim istraživanjem, jest desibilizacija, odnosno izostajanje rezultata 2. palatalizacije, primjerice *grěxy, rŏgy, vůky*. Nadalje kod imenica se srednjega roda bilježi nastavak *-a* (*sěla, těsta, sŏnca, pŏla*), osim u primjeru imenice *jějce* koja se u množini sklanja kao imenica i-deklinacije (*jějcy, jějcyma*). Đ. Blažeka (2008b: 279) navodi kako je u najvećem dijelu međimorskog dijalekta u konstrukcijama s brojevima 2, 3 i 4 u nominativu i akuzativu imenica srednjega roda uobičajen morfem *-e* prema jatu u gramatičkom morfemu NAV dvojine starih nepalatalnih osnova, dok se u mjesnom govoru Vratišince na toj poziciji nalazi gramatički morfem *-a*, uočen i terenskim istraživanjem (*dvŏ sěla, trij těsta, štiry vŭxja*). Isti autor (2008: 116) navodi kako je imenica *ŏko* u nominativu množine zadržala svoj stariji dvojinjski oblik *ŏčy*, dok je imenica *vůxo* prešla k ostalim imencama srednjega roda te glasi *vůxa*. U odnosu na druge kajkavske i međimurske govore gdje se u genitivu množine pojavljuju različiti nastavci (*-ŏ, -ov/-ev, -ova/-eva, -i, -iju*), u govoru je Vratišince potvrđen samo naslijeđeni gramatički morfem *-y* (*stŏly, nŏžy, žučŏjnkyy*). Gramatički morfem *-ŏ* zabilježen je kod imenice *pyněs* (*vy ste jěmŭ potpĭsaly za kůlko vam je dăŭ pyněs*), imenica srednjega roda kao što su *sěl, dŭf⁵, lět* (*vě je dvăjsty lět od*

⁵ Prema riječima Đ. Blažeka, imenica drva u značenju “drvo za ogrijev“ u genitivu množine ima samo morfem

rata) te određenih imenica pluralie tantum (*štěry sŭ prět smŭt imaju ũpalu plŭč*), a kod najmlađih se govornika rijetko pojavljuje i morfem *-a* prema štokavskim govorima (*za těsto nŭcaš dvěsto grāma nāmaza od sira; 140 kŭna kōšta*). Kod akuzativa množine muškoga roda zabilježen je morfem *e* (*plěxe, mlŭnce, golōbe, sire, miše*), a u srednjemu se rodu bilježi morfem *-a* (*sěla, drěiva*). Imenice a-deklinacije svakako su obilježene dubletama u dativu, lokativu i instrumentalu. Posebnost vratišinečkog govora očituje se u sinkretizmu dativa, lokativa i instrumentala množine na *-aj* u svim deklinacijama, izuzevši većinu imenica i-deklinacije. Tako se kod starijih govornika još uvijek čuva naslijeđeni padežni nastavak *-aj* u muškom i srednjem rodu (*i kōkošy krāly prěik Mŭre Mažaraj; vę mōra z šrājfaj dōjty, nęgda sy se vęč drŭžiju z sausedaj*), koji je, prema riječima Đ. Blažeka (2008: 263- 265), značajan za većinu govora srednjeg poddijalekta te svetomartinsku skupinu, a dolazi analogijom iz lokativa množine. Ista je pojava zabilježena i kod govornika mlađe životne dobi, stoga valja naglasiti kako je došlo do potpunog sinkretizma dativa, lokativa i instrumentala množine. Međutim u svakodnevnom je govoru mlađih ispitanika sve češća fakultativna pojava inovacijskih padežnih nastavaka pod utjecajem hrvatskog standardnog jezika i novoštokavskih govora, stoga se usvaja sinkretizam dativa, lokativa i instrumentala množine prema štokavskom nastavku *-ima* (usp. Zečević 2000: 67), primjerice *my pauvlěmo svōje domōčće vōčće i pōvrčće na pōvrtelyma*. Kada je riječ o nazivima mjesta s tvorbenim morfemom *-c-*, ta se imena kod starijih govornika i govornika srednje životne dobi upotrebljavaju kao pluralia tantum (*a ōna je f Krištānofcy il je dę drŭgdŭ; i kām je ōnda f Krištānofce xodila; jō sam sę Vratšynce xodila, a tou f Žiškofcy ima nękšŭ*)⁶, dok ista pojava nije zabilježena kod mlađeg stanovništva. Prema a-deklinaciji uz to se sklanjaju i zbirne imenice, odnosno imenice koje znače skup jedinki te nemaju svoj množinski oblik (usp. Maresić 2018: 15). U govoru Vratšincea to su, primjerice, *cvěitje / cvětje, kaměje* i *grauzdje* (*a ōsim tōga ōna ima i čŭda svōjega cvětja*).

S obzirom na to da se imenice srednjega roda dijele u dvije skupine, jednakosložne (od nekadašnjih *o-* / *jo-*osnova) i nejednakosložne (ostatci starih konsonantskih osnova), valja navesti kako su se u međimurskim govorima imenice konsonantskih osnova uglavnom izjednačile u promjeni s ostalim imenicama srednjega roda. Samo su imenice N-deklinacije te

-ø, dok se za značenje “stablo“ koristi imenica *drěivo*. Tada se u genitivu množine bilježi nastavak *-y*. (2008a: 118)

⁶ Đuro Blažeka navodi i nekoliko najčešćih primjera pluralie tantum kod govornika međimurskog dijalekta: „Kr'qŭfŭcy/e “Gornji / Donji Kraljevec”, Č'qfŭcy/e “Čehovec”, Prsl'qfŭcy “Pribislavec”. (2008b: 278)

poneke imenice T-deklinacije zadržale određeni morfem u kosim padežima (usp. Blažeka 2008a: 115). U govoru Vratišince nejednakosložnim imenicama pripadaju, primjerice, *děite* (*dytěta*), *ime* (*iměna*), *vrěime* (*vryměna*), dok su imenice *drěivo* (*drěiva*) i *jějce* (*jějca*) u potpunosti prešle u jednakosložnu promjenu.

| | | m. r. | | s. r. | |
|---------------------------------|---|--------------------|----------------|----------------|----------------|
| j e d n i n a | N | vřček | áuto | sělo | póle |
| | G | vřčeka | áuta | sěla | póla |
| | D | vřčekų | áutų | sělų / sěly | pólų |
| | A | vu vřček / vřčeka | v áuto / áuta | sělo | póle |
| | V | vřček | áuto | sěla | póle |
| | L | vřčekų | áutų | sělų / sěly | pólų |
| | I | vřčekom | áutom | sělom | pólom |
| m n o ž i n a | N | vřčeky | áuty | sěla | póla |
| | G | vřčeky | áuty | sěla / sěl | póly |
| | D | vřčekyma / vřčekaj | áutima / áutaj | sělyma / sělaj | pólyma / pólaj |
| | A | vřčeke | áute | sěla | póla |
| | V | vřčeky | áuty | sěla | póla |
| | L | vřčekyma / vřčekaj | áutyma / áutaj | sělyma / sělaj | pólyma / pólaj |
| | I | vřčekyma / vřčekaj | áutyma / áutaj | sělyma / sělaj | pólyma / pólaj |

Tablica 1. Primjer sklonidbe imenica a-deklinacije.

U kategoriji imenica a-deklinacije ne treba zaboraviti spomenuti sklonidbu muških imena. Muškim imenima koja u nominativu jednine završavaju na *-o* u kosim se padežima umeće morfem *-yj-* (usp. Blažeka 2008b: 278), a isto je zabilježeno i kod nekih drugih imenica, primjerice *táta* i *děda*. Pri tom će, primjerice, imenica *Stánko* u genitivu i akuzativu glasiti *Stánkyja*, u dativu i lokativu *Stánkyju*, u instrumentalu *Stánkyjom*, dok će vokativ ostati jednak nominativnom obliku. To potvrđuju i imena poput *Mírko*, *Bránko*, *Zdráfko* i *Dubrafko* koji će morfem *-yj-* dobiti i u posvojnom pridjevu, primjerice *Mírkyjof*, *Bránkyjova*, *Zdráfkyjovy*, kao i neke druge imenice (*tátyjof*). Na isti se način deklinira i ime Saša (*Sášyja*,

Sášyju, Sášyjom), što je različito u odnosu na hrvatski standardni jezik i neke govore u kojima se navedeno ime deklinira kao imenica e-deklinacije. Razlika u rodu uočena je i kod imenice *lîter* koja u govoru Vratišince također pripada a-deklinaciji (*dvò dècilitre kisèloga vřxja i dvò dècilitre jògurta*), dok se *litra* u hrvatskom standardnom jeziku sklanja kao imenica e-deklinacije.

4.2.2. Imenice e-deklinacije

U sustavu imenica e-deklinacije značajnijih je obilježja manje no u sustavu a-deklinacije, a sklonidba najčešće obuhvaća imenice ženskoga roda koje u nominativu jednine ne završavaju na konsonant. Kao u hrvatskom standardnom jeziku i većini kajkavskih govora, u genitivu je jednine ženskoga roda prevladala palatalna deklinacija (-e), a ujedno se uočava kako isti oblik imaju i imenice u nominativu, akuzativu i vokativu množine (*žēne, mēle, vure, flāšyce*). U primjerima dativa i lokativa jednine ženskoga roda zabilježen je morfološki nastavak -y naslijeđen iz stare palatalne deklinacije, primjerice *žēny, mēly, flāšycy* (*Kāta ję pre zādruhy bijla; pak ręko jęsy f škrihy išče*). Prema riječima M. Lončarića, jedna od važnijih izoglosa na zapadu slavenskog područja jest nastavak u instrumentalu jednine imenica e-deklinacije. Tako je u ponekim govorima zabilježen sinkretizam akuzativa i instrumentala jednine s gramatičkim nastavkom -o (-o), odnosno -u, pri čemu se opreka izražavala prozodijski (1996: 102). U govoru Vratišince ne postoji sinkretizam navedenih padeža, već je u akuzativu potvrđen gramatički morfološki nastavak -u (*v ōsnovny škouly sam išla tu; pak káj či nęmamo svęcy*), a u instrumentalu -om (*priję ję morala z dvōra nosity kōntice z vōdom; kvōsa zmęšaš z mlękom, z męlom i cūkurōm*). Vokativni je oblik jednak nominativu, čak i kod ženskih hipokorističkih imena poput *Jęla, Māra* i *Kāta* koja u mnogim kajkavskim govorima imaju svoj vokativni oblik, posebice u izravnom obraćanju te izražavanju molbe i ljutnje (usp. Maresić 1995: 237).

Velik broj imenica ženskoga roda u genitivu množine nasljeđuje morfološki nastavak -y (*žęny, svęcy, cirkvy*) što govor Vratišince razlikuje od mnogih kajkavskih govora u kojima se na imeničku osnovu najčešće dodaje nastavak -ø. Primjer gramatičkog morfološkog nastavka -ø potvrđuje se u genitivu množine imenice *vūra* kada se uz nju nalaze brojevi veći od pet (*pęt vūr, dęšet vūr*) te u upitnoj rečenici *kulko je vūr*, a rijetko se može čuti i kod starijih govornika i uz neke druge imenice (*ide šęst žlic mlęka*). Već je ranije spomenuto kako govornici Vratišince čuvaju morfološki nastavak -aj u dativu, lokativu i instrumentalu množine gotovo svih deklinacija, stoga valja navesti nekoliko primjera zabilježenih kod imenica e-deklinacije: *jō sam po vřbaj plāziu; vjūturo f štřty sam sę stāu, ōrat išęu, s krāvica; golōby đivjy sę sę mōrt z gřlica; skrižaly*, pri čemu nije neobično da se, osim nastavka -aj, ponekad susreće i gramatički morfološki nastavak -ama. Ti su primjeri zabilježeni kod mlađih informanata, posebice D. T. koji je zbog različitih čimbenika izložen sve većem utjecaju hrvatskoga standardnoga jezika i drugih hrvatskih govora. Prema e-deklinaciji sklanjaju se i imenice na -a koje nemaju gramatičku kategoriju množine, ali se slažu s glagolima u množini (usp. Maresić 2018: 15), primjerice *dęca* i *brāča*

(*děca vòlijo fěst jěsty vòčę*). S druge strane bilježe se i imenice koje imaju samo množinu, odnosno imenice koje pripadaju pluralii tantum (usp. Blažeka 2008a: 122), a neke su od njih *rásuve, jòpe*⁷ i *křstítke*.

| | | ž. r. |
|---------------------------------|---|----------------|
| j e d n i n a | N | žęna |
| | G | žęne |
| | D | žęny |
| | A | žęnu |
| | V | žęna |
| | L | žęny |
| | I | žęnom |
| m n o ž i n a | N | žęne |
| | G | žęny |
| | D | žęnaj / žęnama |
| | A | žęne |
| | V | žęne |
| | L | žęnaj / žęnama |
| | I | žęnaj / žęnama |

Tablica 2. Primjer sklonidbe imenica e-deklinacije.

⁷ Imenica *jope* koristi se u većini govora srednjeg i gornjeg poddijalekta te orehovičke skupine, a znači “rublje“. U govorima donjeg poddijalekta za istu se imenicu upotrebljava germanizam *věš* (usp. Blažeka 2008a: 122).

4.2.3. Imenice i-deklinacije

Skлонidba imenica i-deklinacije u govoru je Vratišince jednaka onoj u hrvatskom standardnom jeziku, a obuhvaća imenice ženskoga roda koje završavaju na konsonant, primjerice *nòč*, *kòkoš*, *křf* i sl. Pritom će isti oblik imati nominativ, akuzativ i vokativ jednine (*nòč*, *kòkoš*, *křf*) te genitiv, dativ, lokativ i instrumental (*nòčy*, *kòkošy*, *křvy*). Većina imenica i-deklinacije u međimurskom dijalektu ima istu deklinaciju, izuzevši poneke govore s mogućim gramatičkim morfemom *-ej* u lokativu množine te morfema *-jo* / *-jomy* u instrumentalu jednine i množine (usp. Blažeka 2008b: 280). Ti se nastavci neće pojaviti u govoru Vratišince. Morfemski nastavak *-y* zabilježen je u nominativu, genitivu, akuzativu i vokativu množine (*nòčy*, *kòkošy*), dok dativ, lokativ i instrumental glase *-yma* (*nòčyma*, *kòkošyma*), izuzevši imenice *kòkoš* i *lèt* čiji oblik u navedenim padežima glasi i *kòkošaj* i *lètaj*, baš poput imenica ostalih deklinacija. Usporedivši govor Vratišince s drugim kajkavskim govorima u kojima se, prema riječima M. Lončarića, mogu pojaviti sljedeći množinski nastavci: „u D *-(j)am*, *-em*, u L *-(j)a*, *-(j)ah*, *-(j)aj*, *-(j)aj*, *ę(h)/ie*, u I *-mi*, *-(j)ami*, *-imi*, *-imami*, a u govorima sa sinkretizmom tih padeža *-(j)am*, *-ima*“ (1996: 103), utvrđuje se potpuni sinkretizam navedenih padeža. Prema i-deklinaciji uz to se sklanja i već spomenuta imenica *jějce*, no samo u množini. Imenica *kći* u nominativu jednine ima oblik akuzativa te gubi suglasnik *k* (*čěr*), a redukcija je suglasnika uobičajena kajkavska pojava. U kosim je padežima zadržala staru konsonantsku *-er* osnovu, a morfemski su nastavci jednaki kao i kod ostalih imenica i-deklinacije (*čěr* i *zět su dobily*). Nerijetko se može čuti i oblik *čěrka*, pri čemu navedena imenica pripada sustavu e-deklinacije. Iako nije česta u govoru, slična je obilježja zadržala i imenica *maty* koja također u nominativu jednine preuzima akuzativni oblik (*màter*), a u kosim padežima zadržava konsonantsku *-er* osnovu. Međutim morfemski su nastavci drugačiji u odnosu na imenicu *čěr* te se sklanja kao imenica e-deklinacije (genitivni oblik glasi *màtere*).

| | | Ž. r. | |
|---------------------------------|---|--------------------------------|--------------------|
| j e d n i n a | N | kókoš | nóč |
| | G | kókošy | nóčy |
| | D | kókošy | nóčy |
| | A | kókoš | nóč |
| | V | kókoš | nóč |
| | L | kókošy | nóčy |
| | I | kókošy | nóčy |
| m n o ž i n a | N | kókošy | nóčy |
| | G | kókošy | nóčy |
| | D | kókošaj / kókošy ^{ma} | nóčy ^{ma} |
| | A | kókošy | nóčy |
| | V | kókošy | nóčy |
| | L | kókošaj / kókošy ^{ma} | nóčy ^{ma} |
| | I | kókošaj / kókošy ^{ma} | nóčy ^{ma} |

Tablica 3: Primjer sklonidbe imenica i-deklinacije.

4.2.4. Obilježja deminutiva

U kajkavskim su govorima deminutivi učestala pojava te nastaju sufiksacijom na imeničku osnovu, pri čemu može doći i do glasovnih promjena na njihovoj granici, primjerice palatalizacije, jotacije, sibilizacije, gubljenja suglasnika, jednačenja po zvučnosti i jednačenja po mjestu tvorbe. Tvorbena se osnova dobiva tako da se odbacuje morfološki nastavak te na tu osnovu dodaje umanjenički sufiks (usp. Maresić 2015: 77- 78).

Njihova je osnovna zadaća prikazati nešto malo, a to je ujedno i najčešće značenje (*kiflek*, *lòncek*, *flàšyca*, *lístek*). Vrlo često imenice znače osobu ili životinju uz značenje "milo" pa se na taj način izražava osjećaj dragosti i nježnosti (*ri¹bek*, *žòfyka*, *pícek*), a nije neuobičajeno ni pejorativno značenje (*dàmyca*, *frájlyca*, *sínek*) kojim se ističe nešto loše, slabo, bezvrijedno i slično.⁸ Već spomenuti *Bòžek* i *Ísusek* samo su neki od brojnih primjera zabilježenih u vratišinečkom govoru kojima se označava "malo i milo", a učestali su u svakodnevnoj komunikaciji. Osim što im je primarno značenje religijsko, njihovim se zazivanjem mogu izražavati čuđenje i strah, a slično je i s deminutivom *Marijyca*. Upravo se zazivom "*Ísusek* i *Marijyca*" hiperbolizira trenutak kada osoba saznaje nešto novo i začuđujuće. Uz navedene primjere valja navesti kako su u vratišinečkom govoru potvrđene imenice čiji su oblici deminutivni, no tijekom uporabe gube umanjeničko značenje, a što je potvrđeno i u drugim kajkavskim govorima (usp. Maresić 2015: 79). Tako *vřček* predstavlja povrtnjak, *križec* blagoslov kuće, a *pušlek* buket cvijeća te za njih ne postoji drugačiji naziv.

U mjesnom govoru Vratišince kod imenica muškoga roda najčešći je deminutivni nastavak *-ek*, a *kiflek*, *lòncek*, *sínek*, *pícek*, *pěsek*, *lístek* samo su neki od brojnih uočenih i tipičnih primjera. Navedeni nastavak može doći i na osnove muških osobnih imena i izražavati hipokorističnost, što potvrđuju uobičajena međimurska imena *Štėfek* i *Ívek*. Umanjenice se srednjega roda tvore dodavanjem nastavka *-eko* (*vùxeko*, *měseko*) koji u riječima *lice*, *srce* ili *sunce* palatalizira osnovu te time navedene imenice glase *liček*, *srček* i *sònček*. Sufiks *-ček* uočen je samo u riječi *vinček*, dok se u samom govoru mogu pronaći i primjeri umanjena sa sufiksom *-yče* (*cvětyče*, *gròbyče*) i *-yca* zabilježen kod imenice *jětryca*⁹. Umanjenice ženskoga roda (e- i i- deklinacije), najčešće nastaju tako što se na

⁸ O značenjima deminutiva piše J. Maresić (2015: 78), a primjeri su potvrđeni kod ispitanika mjesnoga govora Vratišince.

⁹ Imenica *jětryca* označava jestivi unutarnji organ neke životinje, pripada pluralii tantum te se sklanja kao imenica srednjega roda u množini.

osnovu dodaje sufiks *-yca* (*lětvyc̣a*, *mušič̣a*, *půryca*, *kòckyca*, *flášyca*). Osim u općim imenicama, isto je zabilježeno i u osobnim imenima poput *Kátyca*, *Máryca* i *Máryjyca*, a rjeđe se mogu čuti i sufiksi *-ka* (*ceđulka*, *Mijyka*, *Tilyka*) i *-čica* (*koščica*). Navedeni su deminutivi samo neki od primjera koji jasno dokazuju njihovu učestalost u komunikaciji te time govor Vratišince potvrđuje i jedno od najvažnijih obilježja većine kajkavskih govora (usp. Maresić 2015: 80- 93).

4.3. Glagoli

U hrvatskom su jeziku glagoli promjenjiva vrsta riječi kojima se izriču radnja, stanje i zbivanje, a karakteriziraju ih kategorije vida, lica, načina, vremena i stanja (usp. Barić i dr. 2005: 222). Kada je riječ o kajkavskim govorima, Mijo Lončarić navodi kako većina kajkavskih glagola uključuje sljedeće kategorije: aspekt (svršeni i nesvršeni vid); vrijeme (s paradigrama: prezent, perfekt, pluskvamperfekt, futur); način (indikativ, imperativ, kondicional I. i II, optativ); stanje (aktiv, pasiv); broj (jednina, množina); lice (tri lica u jednini i množini) te infinitivne oblike koji podrazumijevaju infinitiv i supin, istovremeni prilog, radne i trpne pridjeve te imenicu (1996: 107). Za morfološku analizu glagola svakako je važno naglasiti kako se u kategoriji vremena razlikuju glagolska sadašnjost, prošlost i budućnost, a govorima su kajkavskih narječja svojstveni prezent, perfekt te jedan oblik futura. Aorist i imperfekt uglavnom ne postoje, dok se pluskvamperfektom izriče pretprošla radnja (usp. Brlobaš 2017: 38).

Spomenute vremenske odnose, pa tako i glagolske načine, valja analizirati i u mjesnom govoru Vratišincea.

4.3.1. Infinitiv i supin

Mnogi su kajkavski govori, kao i slovenski te lužičkosrpski jezik, sačuvali razliku između infinitiva i supina, odnosno oblika koji se upotrebljava kao dopuna glagolima kretanja te, za razliku od infinitiva, ne završava na *-i* (usp. Lončarić 1996: 108). U hrvatskome jeziku infinitiv je „neodređeni glagolski oblik koji kazuje samo pojam radnje. Stoga se uzima kao osnovni glagolski oblik i navodi se kada se općenito govori o nekom glagolu“ (Barić i dr. 2005: 235). Infinitiv u mjesnom govoru Vratišincea završava na *-ty* ili *-čy*, pri čemu je infinitivni nastavak *-ty* češći (*jěsty*, *pásty*, *štěty*, *xòdaty*, *pělaty*, *cùrety*, *měknuty*, *zěty*, *drěmaty*, *kùrity*, *sějaty*), dok je nastavak *-či* zabilježen u manjem broju primjera (*rěčy*, *pěčy*, *pomòčy*, *oblěčy*, *ftřčy*). Glagol *ftřčy* ponekad može imati i oblik *ftřgnuty*, a primjeri takvih dubleta potvrđeni su i kod glagola *státy se* (*stánuty se*) i *xmrěty* (*xměrnuty*).¹⁰ Uz to Đ. Blažeka piše

¹⁰ Prema riječima Đ. Blažeke „u većini govora DP i SP pripadaju I. vrsti 4. razreda neki glagoli koji u većini govora GP pripadaju 2. vrsti, tj. u DP i SP imaju samo oblik na *-čy* (ft'řčy), a u GP isključivo *-nyty* (ft'rgnuty). U GP je sufiks *-ny* prešao i u glagole drugih vrsta (st'anuty se “ustati”, xm'ernuty “umrijeti”)“ (2008: 283), a potječe od praslavenskog sufiksa *-nŋ*.

kako u cijelom međimurskom dijalektu glagoli IV. vrste na *-avyty* mogu imati lik na *-ajyty* (usp. 2008b: 283), što je uočeno i kod izvornih govornika Vratišincea, primjerice *mògly by postáj(y)ty šátora*.

S druge strane u vratišinečkoj su govornoj skupini zabilježeni i brojni primjeri supina kao posebnog glagolskog oblika, a tvori se od nesvršenih glagola te završava na *-t* ili *-č*. Đuro Blažeka (usp. 2008b: 286) kod nekih je ispitanika u različitim dijelovima međimurskog dijalekta (Čehovec, Prelog, Kotoriba) uočio oblik supina i kod svršenih glagola iza glagola kretanja, no to nije potvrđeno u govoru Vratišincea. Supin se najčešće pojavljuje uz prezent, perfekt ili imperativ glagola *ity* i *xòdaty* (*idem pìsat; išla sam pít; idy jěst; idy pěč; tò baka sàki dèn xòda zalěivat; órat išeu; i óna xodila správlát sákoga*), pri čemu imperativ glagola *xòdaty* glasi *xòdy / xòj* i *xòte* (*xòdy / xòj glět, xòte spòt*). Osim što se javlja uz glagole kretanja, supin se može upotrijebiti i uz glagole koji pretpostavljaju kretanje (*lěgey si je spòt; Jězuš kaj sam dělala, jòpe mětala sušít*). Kod mnogih je govora zanimljiva diferencijacija postignuta između istorodnih glagola *xòdaty* i *xodity* pri čemu *xòdaty* znači kretati se koracima, a *xodity* obavljati određene poslove kod službenih institucija (usp. Blažeka 2008a: 142). U govoru Vratišincea ta je pojava zabilježena u govoru ispitanika starije i srednje životne dobi (*i óna xodila správlát sákoga; jò sam sě v Vratišynce xodila*), dok se kod mlađeg stanovništva izgubila (*na faks vē xòdam v Zògrop*). Ono što naglašava Đ. Blažeka, a potvrđeno je i u govoru Vratišincea, jest prozodijska razlika između infinitiva i supina kod nekih glagola (usp. 2008a: 144), primjerice *nosity - nòsyt, vučity se - vučyt se, kosity - kòsyt* i sl. Glagoli koji nemaju oblik za supin su *ity, štěty, bity* i *móraty* te će se u rečenici uvijek pojavljivati njihov infinitivni oblik.

4.3.2. Present

Present je glagolsko vrijeme kojim se i u kajkavskim govorima uglavnom izražava sadašnjost, no to nije i njegova jedina funkcija. Kada je riječ o pravoj sadašnjosti, tada govorimo o apsolutivu prezenta (*vē my iglice ták curijy dòly; kùryš tàm, jěden ima tàm gòry xlžy*) te se pritom mogu upotrijebiti samo nesvršeni glagoli. Za razliku od apsolutiva, relativ prezenta može se ostvari i svršenim i nesvršenim glagolima, a njegova su značenja raznovrsna. Jedno je od njih opisno značenje koje izražava kućanske i poljodjeljske poslove, običaje, vjerski život i slično, dok drugo uključuje određene upute (usp. Brlobaš 2017: 42). Terenskim su istraživanjem vratišinečkoga govora prikupljeni primjeri svakodnevnih i uobičajenih

poslova (*ònda sàki dèn ide i pobira jèjci; sè z vřta kaj ne ùspemo pojèsty se pospròvla za zìmo; ònda to ukisèly, mèče v flàšyce kaj ònda to stojij prèk zìme*) te postupci izvođenja različitih recepata.

Evo druga je zleivanka. Tu nucaš štiry jèjcy, dèset dèka cùkòra, jèn vanilin šèčer, dvajs pèt dèka grèsa, dvò dècilitre kisèlog vřxja i dvò dècilitre jògurta, dvajst pèt dèka svèžega sira i jènga pròška za pèčy i ùnda tou se zmeišaš i dèneš f plèx i gòry mòreš dèty vřxje ili marmelùdù i dèneš pèč na stou osenset ták dùgo dòk ne dobij zlòtnu bòjy. (T. B)

Opisno značenje prezenta Željka Brlobaš navodi kao dio svezremenskog prezenta kojim se izriču i prošlost i sadašnjost i budućnost, a svezremenost podrazumijeva i poslovični prezent koji je svojstven frazemima i poslovicama (2017: 41- 42), primjerice: *nema žàbè ni kòd stàre bàbe*.

Osim toga u govoru je relevantan i futurski prezent, a sam naziv, kako navodi Ž. Brlobaš, referira na to da se njime izražava neka buduća radnja u jednostavnoj ili zavisnosloženoj rečenici, najčešće nesvršenim glagolima (usp. 2017: 44). U govoru stanovnika Vratišince uočeni su primjeri sa svršenim (*ònda didem prije po jix; i sàky sy ga na pouyl ònda raskòlymo; pa sy kòst zèmete fkrèj sòmy*) i nesvršenim glagolima (*zùtra se žènyjy; v subòty ònda plèšemo; drùgy tjèden dèčky pišejy tèsta*). Uz to se budućnost vrlo često izriče glagolom *pojty* čija paradigma glasi *pèm / pèš / pè / pèmo / pète / pèjy* (*pèmo òko jèdne f Čàkovec*) te se upotrebljava za izricanje namjere u budućnosti. Isto se tako budućnost izriče i prezentom glagola *ity* uz koji obavezno dolazi infinitiv ili supin nekog drugog glagola (usp. Brlobaš 2017: 44), što i potvrđuju sljedeći primjeri uočeni u mjesnom govoru Vratišince: *zùtra idèmo glèt cvèitje; idem preparkèraty àuta*.

U prvom licu jednine prezentski je nastavak isti kao u većini hrvatskih govora (-m). Ono što govor Vratišince razlikuje od hrvatskog standardnog jezika, a približava većini kajkavskih govora, jest prezentski nastavak -m kod glagola *htjeti* i *moći*, pri čemu se nije sačuvao stari nastavak -u, stoga oni glase *òčem* i *mòrem* (*òčem jò tò jèsty; zèmem vouun navèčer pak kaj vàm zùtra mòrem otkòstyty*). Nastavci za drugo (-š) i treće lice (-∅) jednine, kao i za prvo lice množine (-mo), jednaki su nastavcima u standardnom hrvatskom. Prema navodima Đ. Blažeka, u međimurskim su govorima značajni oblici -*iste* i -*du* u drugom i trećem licu množine, što nije potvrđeno u vratišinečkoj govornoj skupini (2008: 263). Drugo lice množine ima gramatički morfem -*te* (*vij imate na antèny; pa si kòst zèmete fkrèj; kulko vij imate stàža f Slovènijy*), dok jedini oblik za treće lice množine glasi -*jy* (*bòle šèplajy kàk stòry; stràšno kàk*

se tóžijū žēne; tó naklòdnejū na kamijòn). Izuzetak je glagol *bity* koji u trećem licu množine može imati morfem *-ju* i morfem *-du* (*bòdeju / bójū / bòdu*).

4.3.3. Perfekt

Glagolska se prošlost u govoru Vratišince izriče perfektom, dok, za razliku od standardnog hrvatskog jezika, aorist i imperfekt ne postoje. Kako pluskvamperfekt nije uobičajen u govoru stanovnika Vratišince, navodi se samo jedan od rijetkih primjera zabilježen terenskim istraživanjem te označava pretprošlu radnju: *i óny sū se rastájly bily, nêisu*. Perfekt se tvori od nesvršenog prezenta glagola *biti* te glagolskog pridjeva radnog (*jò sam po vřbaj plázyū, Ròby je biū seposút, vi ste jěmū potpísaly*) te se njime označuju radnje koje su se dogodile u prošlosti (usp. Brlobaš 2017: 46). Za tvorbu muškoga roda jednine glagolskog pridjeva radnog javlja se poluvokal *-y-* kao alomorf morfema *-l-*, odnosno morfema karakterističnog za većinu kajkavskih govora i govora donjeg međimurskog poddijalekta. Čuvanje morfema *-l-* uočeno je kod ispitanika D. T. čiji se govor ponajviše mijenja zbog učestalog boravka izvan rodnoga mjesta, a isti se morfem ponekad fakultativno pojavljuje i kod ostalih informanata. Stoga se u jednini bilježe nastavci *-y / -l* (*biū / bil*), *-la* (*bila*), *-lo* (*bilo*), a u množini *-ly* (*bily*), *-le* (*bile*), *la* (*bila*). Osim apsolutivnog perfekta kojim se izriče prošla radnja, u relativnoj se uporabi perfektom označuju i svevremenost, pripovijedanje, habitualnost te zapovijed ili zabrana. Svevremenski ili poslovični perfekt podrazumijeva radnju koja se odnosi na svako vrijeme, što dokazuje primjer *poběgeū je kák da si ga v rit fpičyū*. Nadalje opisnim se ili pripovjednim perfektom opisuju radnje „koje su se odvijale u prošlosti, tj. u proteklom izvanjezičnom vremenu u odnosu na sadašnje izvanjezično vrijeme kada se takve radnje više ne odvijaju uopće ili se ne odvijaju na nekadašnji način“ (Brlobaš 2017: 47). Najčešće se u govoru ostvaruje nesvršenim glagolima, točnije izričajem *povēida se*, primjerice *povēida se da su po tój vūlicy nēgda kráve xodile*. S druge strane habitualnim se perfektom opisuje radnja koja se ponavljala u prošlosti, a takvom tipu značenja pripadaju primjeri koji se tvore perfektom glagola *znáty* te infinitivom glagola, na primjer: *znály sū nas nēgda pozváty na obyđ; žēne sū sy znále rópca zavězaty kóly glòve*. Uz navedenu svevremenost, habitualnost i pripovijedanje, vratišinečki govornici određene zapovijedi i zabrane, osim imperativom, izriču i perfektom uz koji dolazi čestica *da* (*dá sy ga ódma stávyyū pre mirū; dá te to vęč nęsam čūla*), što je ujedno svojstveno i hrvatskom standardnom jeziku (Brlobaš 2017: 46- 50).

S obzirom na to da se u perfektu povratnih glagola za 3. lice jednine u hrvatskom jeziku obično izostavlja pomoćni glagol *je*, koji se u poslovicama i živu pripovijedanju može izostaviti i u drugim licima (usp. Barić i dr. 2005: 240), krnji perfekt nije neuobičajena pojava ni u kajkavskim govorima. Slična je pojava uočena u mjesnom govoru Vratišincea gdje se pomoćni glagol *biti* redovito izostavlja u perfektu povratnih glagola u 3. licu jednine (*posušile su se jope; počesala se; vřnou se f xřžu*). Ukoliko se uz glagole u 3. licu jednine javlja negacija i zamjenica *ga* ili *ix*, tada se u rečenici može promijeniti uobičajeni poredak riječi, a odabir je fakultativan. Primjeri takve jezične pojave potvrđeni su na sintaktičkoj razini u svakodnevnoj komunikaciji mještana, odnosno govornika vratišinečkoga govornoga područja (*něje ga se mōgeu rěšity / ně se ga je mōgeu rěšity; něje ix pūno dōšlo / ně ih je pūno dōšlo*).

4.3.4. Futur

Buduće se vrijeme u kajkavskim govorima, uz već spomenuti futurski prezent, izražava glagolskim oblikom koji čine prezent glagola *biti* i glagolski pridjev radni te se naziva i „općim kajkavskim futuroom“. „Naslijeđeni kajkavski sustav ne poznaje futura I. za izricanje budućnosti i ta je kategorija inovacijska pojava u govoru HS.“ [...] Kajkavski futur „može imati inovacijski lik svršenoga prezenta glagola *biti* i kraći, kajkavski lik“ (Zečević 2000: 100). Oba se ta oblika pojavljuju i u govoru Vratišincea te je njihovo miješanje uobičajena i fakultativna pojava.

| | m. r. jd. | m. r. mn. |
|---------|-------------------------|----------------------------------|
| 1. lice | bòdem dōšeṁ / bóm dōšeṁ | bòdemo dōšly / bómo dōšly |
| 2. lice | bòdeš dōšeṁ / boš dōšeṁ | bòdete dōšly / bôte dōšly |
| 3. lice | bòde dōšeṁ / bō dōšeṁ | bòdeju dōšly / bōju / bōdu dōšly |

Tablica 4. Primjer konjugacije futura.

Baš poput prezenta i perfekta, futur ima svoje apsolutivno značenje kojim se najčešće označava radnja koja slijedi poslije vremena govornoga čina (*vřturo bómo kūrily; mōrtyk bōš špōrgu kuxala; bōdeju tāký dōšly; bōdete sy mǎlo lēgly*) te relativna značenja svezremenosti i modalnosti. Najbolji se primjeri svezremenosti očituju u frazemima i poslovicama (*věč bō i*

kmica døk òn døjde), dok se modalnim futurom mogu izreći nužnost (*bòm dòly opaų od vručine*), zapovijed (*vřnula bòš my tẹ pėnyze*) ili prijetnja (*bòš ty videų døk tẹ jò ząžgem*) (usp. Brlobaš 2017: 50- 52). Uz to valja naglasiti kako negacija glagola *bity* (*nėbum / nábum, nėbuš / náboš, nėbu / nábų, nėbumo / nábumo, nėbute / nábute, nėbujų / nėbudų / nábujų / nábudų*) u futuru može imati i kontrahirani oblik (*nėm / nám, nėš / náš, nẹ / nà, nėmo / nàmo, nėte / nàte, nėjų / nėdų / nájų / nàdų*), primjerice *vřėdnyšų nėš nàšeų; rėko nėm vẹ kupivala*.

4.3.5. Ostali glagolski oblici

Uz dosad opisana glagolska vremena, u mjesnom su govoru Vratišinca aktivni i glagolski načini, odnosno imperativ, kondicional prvi i kondicional drugi. Imperativ ima poseban oblik samo u 2. licu jednine i 2. licu množine, pri čemu nastavci mogu biti *-y, -j, (j)-ø* i *-yte, -jte, -(j)te* (*døjdy glėt, zbudy se, xòte sım, napišyte káj núcate, spomınaj se máló, skúxajte graxa, zbi ga, skrite se*), dok se za ostala lica izriče opisno. Od prezenta se ponekad može razlikovati prozodijski, a to dokazuje glagol *bėžaty* koji u prezentu glasi *beži* i *bežite*, a u imperativu *bėży* i *bėżyte*, odnosno *bėš* i *bėšte*. Kod imperativa glagola I. vrste 7. razreda, kojima infinitivna i prezentska osnova završava na *i*, fakultativno se gubi završno *j*, što je posljedica ubrzanog tempa govora u svim govorima međimurskog dijalekta (usp. Blažeka 2008b: 274), pa tako i u vratišinečkome govoru, primjerice *skri se, zbi ga*. V. Zečević (2000: 92) tvrdi da se 1. lice množine tvori odgovarajućim oblikom glagola *ity* i supinom ili infinitivom glagola koji se konjugira, na što u proučavanom govoru ukazuju primjeri poput *idemo jěst, idemo kópaty paradájza*, dok se imperativ 3. lica jednine i množine može izreći i česticom *nėk* te prezentom glagola koji se spreže. Kod ispitanika Vratišinca uočeni su sljedeći primjeri: *nėk spi, nėk dělajų, nėk ide kvragų*. Ukoliko se imperativom nešto zabranjuje, u 3. licu jednine i množine pojaviti će se riječca *náj / nájte (náj tò vėč dělaty)*. S obzirom na to da se u ponekim govorima čuvaju imperativi prema praslavenskom stanju u atematskih glagola, spomenutu pojavu valja navesti i u proučavanom govoru, primjerice *pòvyč / pòvyčte te jėč / jėčte*, dok uz oblik *vidyte* postoji imperativ od prezentske osnove: *viš / vište* (usp. Blažeka 2008b: 284- 285). Osim apsolutivne uporabe, relativnim se imperativom mogu navesti i upute za postupak izvođenja nekog recepta (*tėsto rastėny, poslòžy v plėx i zapėčy v kòxly*), iako je u tom slučaju češći apsolutiv prezenta.

„Uporaba kondicionala prvoga u apsolutivu svojstvena je u njegovu temeljnom značenju izricanja mogućnosti, želje, namjere, voljnosti i sl.“ (Brlobaš 2017: 53). Prikupljeni

primjeri kondicionala prvog, poput *štĕla by sy tó srĕdity; tĕ dvò by se sam svádily; nĕ by me púno koštálo*, ujedno dokazuju kako se sva lica tvore od nenaglašenog aorista pomoćnog glagola *bity* u 3. licu jednine (*by*) i glagolskog pridjeva radnog. Isto tako postoji i relativni kondicional te se njime izriče prošla radnja (*da je poslúxnoy, nĕ by ták ispálo*), buduća radnja (*míslila sam káj by názvala kaj jò pĕlam*) i sveltremenost kada je dio nekog frazema ili poslovice (*v žlícy vòde by ga ftopíla*). S druge strane kondicional drugi rijedak je u samom govoru, tvori se od kondicionala prvog pomoćnog glagola *bity* i glagolskog pridjeva radnog te se u relativnoj uporabi odnosi na prošlost (usp. Brlobaš 2017: 53- 54), primjerice *da je vrĕdu by bilo vrĕdu od návek*.

Primjeri glagolskog pridjeva radnog već su zabilježeni u tvorbi perfekta, futura i kondicionala, s morfemskim nastavcima *-u / -l, -la, -lo, -ly, -le, -la* (*jápa pák je mužikòš bíu, svínska mást se nĕgda mĕtala, golòby dívjy sý se mort z gřlicaj skrižaly*), dok su morfemi za tvorbu glagolskog pridjeva trpnog *-n, -en, -jen* i *-t* na koje dolaze morfemi za rod i broj (*da jĕ ohláženo únda pák dĕset dĕky margarína i limun, još je zmřžjeno vuny, i kúm i tĕta su ožĕjeny, ták sam bíu bí*). Glagolski prilozi ne postoje, a izuzetak je glagolski prilog sadašnji u primjerima *stojĕčky, sydĕčky, lyžĕčky*.

Uz sve što je dosad navedeno, valja spomenuti kako je cijeli međimurski dijalekt obilježen uporabom zamjenice *se* uz glagole koji u hrvatskom standardnom jeziku nisu povratni, ali povratnima postaju u mnogim kajkavskim govorima (*vučítý se, klĕknuty se*), pa tako i govoru Vratašínca (usp. Blažeka 2007: 7). Tu pojavu dokazuju primjeri poput *báka se bríga i o kòkošaj; dĕca se vučítý f sòby*.

4.4. Pridjevi

Kod pridjeva i drugih pridjevskih riječi, od prijašnjih je triju deklinacija stvorena jedna prema kojoj se dekliniraju i određeni i neodređeni pridjevi. Iako značajan dio govora čuva razliku između određenog i neodređenog vida pridjeva, u većem dijelu kajkavštine dolazi do narušavanja razlika između određenih i neodređenih oblika primjera, posebice u atributivnoj službi (usp. Lončarić, 1996: 104). Tako u atributivnoj službi prevladava određeni oblik pridjeva koji je potvrđen i u mjesnom govoru Vratišince (*tám ti stoji ón mály plěx; tou je išče jòko stòry řecept*), dok je neodređeni vid djelomično uočen u predikativnoj službi u nominativu jednine muškoga roda (*věs je bíu moker; dóber je ón čóvyk*). Pritom se govori o pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji koja obuhvaća pridjeve i zamjenice muškoga i srednjega roda te većinu brojeva, dok se pridjevi, zamjenice i brojevi ženskoga roda mijenjaju po imeničkoj deklinaciji (usp. Zečević 2000: 77-78).

Baš poput glavnine kajkavštine (usp. Lončarić 1996: 104), vratišinečki govor čuva razliku između stare tvrde i meke (zamjeničke) promjene u genitivu, dativu i lokativu jednine muškoga i srednjega roda te nominativu i akuzativu jednine srednjega roda, što znači da se iza nepalatala nalaze *o*-nastavci (*dóbroga, nóvoga, léipoga*), a iza palatala *e*-nastavci (*vròčega*). Iako su u instrumentalu jednine muškoga i srednjega roda te u kosim množinskim padežima glavnine kajkavskih govora prevladali tvrdi nastavci (*-em, -e(h), -emi*), vratišinečki govor, kao i ostali međimurski govori, bilježi upravo suprotno (*-i(x), -im*). Ono što govor Vratišince razlikuje od ostalih međimurskih govora jest gramatički morfem *-aj* (*lěpaj, stòraj, nauvaj*) u dativu, lokativu i instrumentalnu množine koji je preuzet iz već spomenute imeničke deklinacije, stoga se fakultativno pojavljuju oba gramatička morfema (*-ym, -aj*). U govoru starijih ispitanika učestaliji je morfem *-aj* (*tò se skùxa z čřlěnaj jábukaj; pa smo se pelály tám přema vělkaj brěgaj; međ križnaj drěvaj sų se bábě spomínale; tou je ón káj je dōšeų s púnaj kolicaj*), dok mlađi informanti koriste i jedan i drugi (*nášla sam knìgu z stòraj řeceptaj / stòrym řeceptyma*).

| | | m. r. | s. r. | ž. r. |
|---|---|--------------------|-------|-------|
| j | N | - ø, -y; -y (odr.) | - o | - a |
| e | G | - og(a) / - eg(a) | | - e |
| d | D | - om(u) | | - y |
| n | A | = G | = N | - ɔ |
| i | V | = D | | - a |
| n | L | = D | | = D |
| a | I | - ym | | - ɔm |
| m | N | - i | - a | - e |
| n | G | - y(x) | | |
| o | D | - ym, - aj | | |
| ž | A | - ɛ | = N | |
| i | V | = N | | |
| n | L | = D | | |
| a | I | = D | | |

Tablica 5. Prikaz nastavaka pridjevske deklinacije mjesnoga govora Vratišincea.

Komparativ se pridjeva u mnogim govorima dijeli na sintetički i perifrastički pri čemu prevladava prvi spomenuti. Za njegovu se tvorbu koristi morfem *-š-* (*sam jákšy sŷ mǒgly ity góry tírat*) koji se može javljati i uz alternaciju osnove (*věkšy, bǒlšy*). Alternacija osnove javlja se i u primjerima poput *mlájšy, krájšy* i *xujšy* gdje je morfem *-j-* ostatak starije komparacije pridjeva na *d* koje je dalo *j*, a tom se obliku tih pridjeva dodalo i *š* (usp. Lončarić 1996: 106). Sintetički se komparativ u mnogim kajkavskim i međimurskim govorima tvori i morfemom *-eš-*, što se fonološki razlikuje od morfema zabilježenih kod vratišinečkih informanata (*-yš-*). Prema istraživanju Đ. Blažeke, taj se oblik pojavljuje u gornjem poddijalektu te podturenskoj i vratišinečkoj podskupini međimurskih govora (2008: 282), a *zdrávyše, těnyše, fínyše, děblyše* i *nǒvyše* samo su neki od pridjeva koji ukazuju na spomenutu pojavu (*vrědnyšŷ něš nášeŷ; těnyše těsto vam dǒjde*). Na navedene morfeme dolaze morfemi za rod i broj. Od supletivnih oblika komparativa potvrđeni su pridjevi: *dǒber-bǒlšy, vělky-věkšy, maly-měňšy* (*mǒrtyk je věkšy plěx; dok sam jǒ bŷ měňšy, ǒnda smo měly svŷje*). U svakodnevnoj komunikaciji nešto je rjeđi perifrastički oblik komparativa koji se tvori prilogom *bole* i pozitivom pridjeva (*bǒle děbely, bǒle slatky, bǒle žějen*), što je ujedno jedno

od općekajkavskih obilježja. Slično je i kod tvorbe superlativa koji nastaje tako što se na komparativ pridjeva dodaje prefiks *naj* (*nájlepšy*, *nájvękšy*, *nájfřinyšy*, *nájnovyšy*) te rjeđim perifrastičkim oblikom *nájbole* + pridjev u pozitivu (*nájbole súxy*, *nájbole slátky*).

4.5. Zamjenice

U hrvatskom standardnom jeziku zamjenice su „riječi koje zamjenjuju druge imenske riječi“ (Barić i dr. 2005: 203), a dijele se na osobne, posvojne, povratne, pokazne, upitne, odnosne i neodređene. S obzirom na to da i sam naziv hrvatskih narječja potječe od upitno-odnosne zamjenice (*što*, *kaj*, *ča*), toj se vrsti riječi pridaje velika važnost. Fonološkim su razvojem u kajkavskim govorima potvrđeni i različiti oblici te zamjenice (*kaj*, *koj*, *kuj*, *kej*, *ke*) koja se u govoru Vratišince najčešće bilježi kao *kaj*. Iako je potvrđen i oblik *ka*, njegova je pojava rjeđa, a koristi se pri ubrzanom tempu govora (*st'ovyš ka bu se p'ęklo*). Dok se upitno-odnosna zamjenica *kaj* odnosi na nešto neživo, oblikom *ko* ili *što* zamijenit će se ono što je živo, pri čemu se vratišinečki govor približava mnogim kajkavskim govorima, ali i razlikuje od onih koji bilježe oblik *gdo*. Kako i tvrdi Đ. Blažeka, „zamjenica *št'o* starija je i mnogo češća u uporabi od zamjenice *k'o* koja je došla pod utjecajem standardnoga jezika“ (2008b: 282), stoga ne čudi činjenica da govornici Vratišince također češće koriste stariji oblik. Akuzativ zamjenice *kaj* može glasiti *k'oga* (*k'oga sy p'ak k'upyu*), što je u standardnom hrvatskom uobičajeno za živo, a slična je pojava zabilježena i kod instrumentala te iste zamjenice (*i p'osle ix m'oreš nafilaty s k'ijm o'češ*) u govoru svih generacija. Osim toga, prema zamjenicama *kaj* i *što* tvore se i neodređene zamjenice poput *n'ękaj*, *n'ikaj*, *n'ękoje*, *n'iščy* i *n'ęščy*. Nadalje neke od zamjenica kao što su *št'eri* (*kt-* > *ht-* > *št*), *k'oji* i *č'iji*, pa tako i sve posvojne zamjenice (*m'oj*, *tv'oj*, *n'aš*, *v'aš*, *j'ęgof*, *j'ixof*), dekliniraju se prema pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji (*t'ó so j'ivy probl'emy*, *n'ę m'ojy*), uzevši u obzir kako zamjenica *koji* može imati i kontrahirani oblik u muškom rodu jednine (*ki t'j'ę j'udaš*). U nekim međimurskim govorima zamjenički pridjevi mogu završavati na morfeme „-uf \emptyset (N jd. m. r.), -va (N jd. ž. r.), -vu (N jd. s. r.), -vy (N mn. m. r.), -ve (N mn. ž. r.), -va (N mn. s. r.)“ (Blažeka 2008b: 283), dok se u većini drugih govora, pa i govora Vratišince, pojavljuju oblici na -š- (*k'akšy*, *t'akšy*) te dekliniraju kao pridjevi (*k'oly k'akše p'ak idete*; *t'ó k'akša m'ost bij išla n'utry*). Zamjenički pridjevi *koliko* i *toliko* od standarda se razlikuju samo fonološki te će njihovi oblici glasiti *k'uliko* i *t'uliko*. Osobne zamjenice prvog i drugog lica jednine, kao i povratna zamjenica *se*, u genitivu, dativu i akuzativu jednine mogu imati i naglašeni i nenaglašeni oblik, dok u lokativu i instrumentalu postoje samo naglašeni oblici. Važno je napomenuti kako je osnova u

instrumentalu jednine zamjenica prvoga lica nastala analogijom prema osnovi genitiva i akuzativa jednine (*měnom*), dok u instrumentalu jednine drugoga lica te povratne zamjenice ostaje praslavenska osnova, baš kao i u standardnom hrvatskom jeziku (*tòbom*, *sòbom*).

| | | osebna zamjenica za 1. lice | osebna zamjenica za 2. lice | povratna zamjenica |
|---------------------------------|---|--------------------------------|--------------------------------|-----------------------|
| j e d n i n a | N | jò | ti(j) | - |
| | G | měne, me | těbe, te | sěbe, se |
| | D | měny, my | těby, ti | sěbi, si |
| | A | měne, me | těbe, te | sěbe, se |
| | V | - | ti(j) | - |
| | L | měny | těby | sěby |
| | I | měnom | tòbom | sòbom |
| m n o ž i n a | N | mi(j) | vi(j) | - |
| | G | nàs | vàs | sěbe |
| | D | nàm | vàm | sěby |
| | A | nàs | nàs | sěbe |
| | V | mi(j) | vi(j) | - |
| | L | nàm | vàm | sěby |
| | I | nàmy | vàmy | sòbom |

Tablica 6. Sklonidba osobne zamjenice u 1. i 2. licu te povratne zamjenice.

Ako se uz osobne zamjenice *mi* i *vi* nalazi prijedlog *pri*, akcent se pomiče, a oblik tih zamjenica glasi *nas* i *vas*, primjerice *pri nas ty tę priprème za Bòžič počnejų vèč ùno, dòsta prijè*. Međutim do pomicanja naglasaka neće doći nađe li se ispred tih zamjenica prijedlog *pre*, stoga ista rečenica može glasiti *pre nàm ty tę priprème za Bòžič počnejų vèč ùno, dòsta prijè*. U tom slučaju zamjenice zadržavaju svoj lokativni oblik (*nàm*, *vàm*), a izbor je fakultativan.

| | | m. r. | s. r. | ž. r. |
|---|---|------------|-------|---------|
| j | N | ón | óno | óna |
| e | G | jèga, ga | | jè |
| d | D | jèmu, mu | | jòj |
| n | A | jèga, ga | | jò, jù |
| i | V | - | | - |
| n | L | jèmu, jèm | | jòj, jy |
| a | I | ji(j)m | | jom |
| j | N | óny | óna | óne |
| e | G | jix, ix | | |
| d | D | ji(j)m | | |
| n | A | ji(j)x, jè | | |
| i | V | - | | |
| n | L | ji(j)m | | |
| a | I | jimy | | |

Tablica 7. Sklonidba osobnih zamjenica trećega lica.

Već je ranije spomenuto kako se u mjesnom govoru Vratišince čuva naslijeđeni padežni nastavak *-aj* u određenim imeničkim množinskim oblicima, stoga valja naglasiti i njegovo prodiranje u instrumental množine pokaznih zamjenica (*ouf / óf, oun / ón, těj*). Brojni su takvi primjeri potvrđeni u svakodnevnom govoru svih dobnih skupina (*těj je inače nit něj biu tám mèd ónaj za prodáty; i ùnda z ónaj mòdlicaj naprávyš kák figure*), a uz to je značajno da spojevi prijedloga i pokaznih zamjenica *of* i *on* čine naglasnu cjelinu gdje se gubi početni samoglasnik zamjenica (*v'u vù posòdu*). Osim toga ne treba zaboraviti ni etički dativ kao uobičajenu pojavu ne samo u kajkavskim govorima već i u hrvatskom standardnom jeziku. Time se može izricati pripadanje, ali i prisnost koju netko osjeća prema drugoj osobi (*něk sam sy ga jò zibròla; èvo tù sam ti pre mámy našla nèkšù knìgu; něk sy ti mèný žìva i zdráva*) (usp. Blažeka 2008b: 282- 283).

„Zamjenica **vbs'b* u glavnini govora glasi *vēs (v)sa, (v)sę...* s kasnijim otpadanjem inicijalnog *v-* na većini područja“ (Lončarić 1996: 107). U govoru ispitanika Vratišince oblik navedenog zamjeničkog pridjeva u nominativu jednine muškoga roda isto tako glasi *vēs (vēs je biu mòker)*, dok u svim ostalim oblicima otpada inicijalno *v-* (*sę skùpa zaměšiš; sij smo*

stŕgany). Prema obliku *vsak-* nastalo je *sak-* te se mijenja po pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji (*tò bàka sàky dĕn xòda zalĕivat; sàkoga pòseĭbno rastĕnyš*).

4.6. Brojevi

U skupinu brojeva kao promjenjive vrste riječi ulaze svi redni brojevi, broj jedan koji se, poput rednih brojeva, deklinira kao pridjev te brojevi dva i tri s promjenama u dativu, lokativu i instrumentalu, pri čemu morfemski nastavak glasi *-aj*. Uz to je neizostavno navesti i kako se *obĕdvò* i *obedvĕ* dekliniraju isto kao i brojevi dva i tri. Iako nije učestala pojava, morfemski nastavak *-aj* mogu imati i ostali brojevi do deset, uzevši u obzir da se uz njih nalazi imenica s istim morfemskim nastavkom (*štiròjaj ženaj, pĕtòjaj xlàčaj, desetòjaj sĕlaj*). Za broj se jedan koriste dva oblika, odnosno *jĕden* i *jĕn* u govoru svih generacija te *jàden* i *jàn* koji se češće mogu čuti kod starijih informanata. Ako se navedeni broj pojavi u množinskom obliku, njegovo se značenje mijenja u ‘neki’ (*jány / jĕni sy mòreĭu tò kùpyty*).

| | dva | | | tri | | |
|---|--------|-------|--------|--------|--------|--------|
| | m. r. | s. r. | ž. r. | m. r. | s. r. | ž. r. |
| N | dvò | | dvĕi | tri(j) | | tri(j) |
| G | dvò | | dvĕi | tri(j) | | tri(j) |
| D | dvojaj | | dvĕmaj | trojaj | trĕmaj | |
| A | dvò | | dvĕi | tri(j) | | tri(j) |
| V | dvò | | dvĕi | tri(j) | | tri(j) |
| L | dvòjaj | | dvĕmaj | tòjaj | trĕmaj | |
| I | dvòjaj | | dvĕmaj | tròjaj | trĕmaj | |

Tablica 8. Sklonidba brojeva dva i tri.

Za broj se tisuću u različitim međimurskim govorima mogu čuti imenice ženskoga roda *xiljada* i *jezera*, no vratišinečku je govornu skupinu obilježila samo *xiljada* koja u kosim padežima poprima oblik *xiljadu* (*zaràdiu je xiljadu ĕvry; mĕd xiljadu papĕry*). U brojevima od jedanaest do devetnaest stara je sveza dala sufiks *-nòjst*, primjerice *dvanòjst, pĕtnòjst* (usp.

Lončarić 1996: 105), a složeni se brojevi najčešće tvore bez veznika *i* (*dvájst pět, čětreset trí, triděsty pět, stou ósěsset*). Brojne imenice u govoru ne postoje, a na brojevne se priloge *prvy pòt* i *drúgy pòt* obično dodaje sufiks *-č* te tako nastaju *prvič* i *drugouč* (usp. Blažeka 2008b: 283).

Najviše je brojeva zabilježeno prikupljanjem starih recepata, primjerice:

I Gògine kíflíce, tu núcaš štíry jějcy, pòl lítry mlěka, jěnga kvòsa, děvęsto pędeset gráma męle, dvę žlice úlyja, margarína i dvę žlice soly i šěčera i malo sęzama.

Tu núcaš štíry jějcy, dęset dęka cùkora, jęn vanílin šěčer, dvajs pět dęka gręsa, dvę dęcilitre kíselog vřxja i dvę dęcilitre jógurta, dvajst pět dęka svęžega sira i jěnga pròška za pęčy. (T.B)

4.7. Prilozi

Barić i suradnici priloge definiraju kao riječi koje se prilažu drugima riječima kako bi ih pobliže odredile te ih svrstavaju u skupinu promjenjivih ili djelomično promjenjivih (leksičkih) riječi uz imenice, glagole, pridjeve, brojeve i zamjenice (2005: 273). Njima se mogu izricati okolnosti (vrijeme, mjesto, način, uzrok), stupanj osobine (uz pridjeve i priloge izvedene od pridjeva) ili jakost radnje (uz glagole) te neodbrojena količina (uz imenice ili imeničke zamjenice). Jedno od svojstva priloga koji izriču količinu i način, ali i ponekih koji znače mjesto i vrijeme, jest svojstvo stupnjevanja ili komparacije kojim se približavaju pridjevima (usp. *ibid*: 99- 274). Takvi su prilozi nastali popriloženjem pridjeva u srednjem rodu jednine te mogu imati komparativ i superlativ s morfemom *-yšę* (*břžyšę, sigurnyšę*), primjerice *óni sų se nájglásnyšę spomínaly*.

Prema riječima Jele Maresić (usp. 2013: 57), jedno od općih obilježja svih hrvatskih narječja, pa samim time i kajkavskoga, jest da vrlo često imaju naveske čija je funkcija pojačavanje značenja priloga kao vrste riječi, a *nigde(r), nigđo(r), dòsty(k), mórty(k), ój(zdy), stópra(m)*¹¹ samo su neki od onih koji potvrđuju ovu pojavu i u govoru Vratišinca. Uz to se može čuti i navezak *-a* u ustaljenim oblicima koji se sastoje od prijedloga *na* i imenske riječi u lokativu ili akuzativu (*navělkuma, nagòstuma*), čime se pojačava priložnost tih sveza (usp. Blažeka 2008b: 287).

¹¹ Prema Jeli Maresić, spomenuti se nastavci nazivaju česticama, dok navescima naziva ‘završne pokretne samoglasnike’ (2013: 55-56).

Kako neki prilozi u hrvatskom standardnom jeziku nemaju jednočlane istovrijednice pa se njihova značenja izražavaju opisno, ne čudi što se i u kajkavskim govorima pronalaze takvi prijedložno-vremenski izrazi, primjerice *po nôčy, v lěty, po zĩmy, na pròleče*. Ako nema naglasnih ili glasovnih prepreka, neki od tih izraza mogu postati priložima tako što srastaju u jednu cjelinu (*klěty, odnàvek*).

Jela Maresić ponajviše se bavila kajkavskim vremenskim priložima koje dijeli u nekoliko skupina: priloge kojima se označuje sadašnjost, priloge koji su u deiktičkom odnosu s priložima u značenju ‘sada’, priloge kojima se označava vrlo bliska budućnost, priloge kojima se označava bliska prošlost te specifična vremenska značenja priloga. U prvoj je skupini najrašireniji prilog *vezda* koji, osim primarnog značenja ‘sada, u ovo vrijeme’, može značiti i ‘danas, u današnje vrijeme’ (usp. 2013: 60-70). Postoji i nekoliko njegovih fonoloških ili morfoloških inačica pa je tako u mjesnom govoru Vratišince zabilježen oblik *vě*, primjerice *vě sam v Zàdru, vě sam tũ našla někše dvò rečèpte, vě je Málča zvòla, vě ix věč nēmamo*. U istoj se skupini nalazi i prilog *baš* sa značenjem ‘da se radnja ili stanje izraženo glagolom odvija upravo u trenutku govorenja ili odvijanja druge radnje’ (ibid: 61), no njegova inačica u proučavanom govoru glasi *roum* (*dě roum vě, roum se vidlo fěst*). Drugu skupinu u vratišinečkome govoru čini samo prilog *ònda / ùnda* koji može imati dva značenja: ‘onda’ i ‘tada’. Pritom je oblik *ùnda* zabilježen kod svih ispitanika, ponajviše starijih generacija (*ùnda je Kàta išla nùtry z nàmy, dòk se prokùxa ùnda se cùkor dène*), dok je *ònda* potvrđen samo u govoru ispitanika D. T i N. T. Isti govornici fakultativno koriste oba oblika. Nadalje za izricanje se bliske budućnosti u kajkavskom koristi niz vremenskih priloga i njihovih varijanti, a u govornika se Vratišince najčešće čuje *òdma* (*kàk mějcem òdma ix zapiram, pàzy ak se dè kàj posuši kàj òdma posàdy drùgoga flànca*), točnije prilog koji sve više u kajkavske govore prodire iz hrvatskog standardnog jezika. Riječ je o novijoj istovrijednici priloga *ma(ho)m* kojeg nema u istraženom govornom području. Osim toga bliska budućnost izriče se i prilogom *vrě* sa značenjem ‘već’ (*vrě bo dòšeų*), ali i priložima *tàky, fčàsy* i *začàs* koji se koriste fakultativno te znače ‘uskoro’ (*fčàsy sam tũ, dòjdem tàky, začàs mòram ìty*). Uz priloge kojima se izriče bliska budućnost potvrđeni su i prilozi izricanja bliske prošlosti, a njegovi oblici glase *prěd / prije* i *màlo prědy / prije* (*dìšeų je prěd jànų vùru; màlo prědy je bìų tu; ònda didem prijě po jix*). Ne treba zaboraviti ni priloge *těk* i *tijam* sa specifičnim vremenskim značenjem, a označuju blizak slijed događaja u odnosu na vrijeme govorenja ili odvijanja neke druge radnje, primjerice *těk sam sy lègeų, tìjam zùtra bo dòšeų* (usp. ibid: 61-69).

Osim navedenih priloga, na pitanje ‘kada’ mogu odgovarati i ostali vremenski prilozi potvrđeni u mjesnom govoru Vratišince, primjerice *nigdȃr, nĕgda, nĕve(j)k, stĕlno, fĉĕra, dĕnes, zŭtra, vjŭtro, popŏlne*, dok na pitanja ‘od kada’ i ‘dokada’ odgovaraju prilozi *odnĕvek, odnĕgda, zdŏvja* i *zanĕvek*. Potom valja spomenuti i mjesne priloge koji odgovaraju na pitanja ‘gdje’ (*dĕ, nigdy / nigde(r), gŏry, dŏly, sigdy / sigde(r), naprĕ(j), zŏj, dĕle, ŏjzdy, vŭny, nŭtry*), ‘kamo’ (*sĕm / sĕim, tĕm, nutĕr, vŭn / voum, nĕkam, nĭkam, nazŏ(j), sĭkam, kcŏj*), ‘kuda’ (*kŏt*), ‘otkuda’ (*ŏtkŭt, zvŭna, odzŏj, odzgŏra*), načinske priloge (*kĕk, ovĕk, onĕk, sĭkak, nĭkĕk, drŭgaĉ, kŏma(j), bŏle jĕdva, fĕst*), koliĉinske priloge (*kŭlko / kŭliko, tŭlko / tŭliko, dŏst(ik), ĉŭda, zaprĕf*) te uzroĉni prilog *zŏto*. Od ostalih se priloga pronalaze *tobŏž*¹² (*tobŏž dŏšla je po pĕnyze*), *vĕlda* (*vĕlda bĕka spremĕtala dok je jĕjcy ĭskala*), *mŏrty(k)*¹³ (*mŏrtyk je vĕkšy plĕx, pĕĉeš ĭx nĕgdy mŏrtyk pŏl vŭre*), *ŏpĉe* (*ŏpĉe nĕj tĕk*), *ĭtak* (*kĕm sy ĭtak tŏ dĕla*) i *bŏrmeš*¹⁴ (*bŏrmeš pĕk sam sĕ sprĕiskala*).¹⁵

4.8. Nepromjenjive vrste rijeĉi

S obzirom na to da prilozi mogu biti djelomiĉno promjenjivi, u skupini nepromjenjivih vrsta rijeĉi nalaze se prijedlozi, veznici, ĉestice i usklici. Poĉevši od prijedloga, važno je reĉi kako s imenicom ĉine prijedloŹni izraz, a svojim znaĉenjem mogu obuhvaćati više padeŹnih pitanja pa se slaŹu s dva ili tri padeŹa, dok se neki od njih slaŹu samo s jednim padeŹom (usp. Maresiĉ 2018: 127). U mjesnom govoru Vratišince uoĉeni su prijedlozi koji se slaŹu s genitivom, dativom, akuzativom, lokativom i instrumentalom.

Tako ĉe se uz genitiv naĉi prijedlozi ‘od’ (*od tŏga tĕsta*), ‘do’ (*ĭdĕm mĕlo do Stĕle*), ‘z’ (*tŏ sy z kŭplĕne krĕme slĕgala tiramisŭa*), ‘iznad’ (*dĕny ĭznad pĕĉy*), ‘bez’ (*bes trŭnke mĕle*), ‘prek’ (*to stŏjĭ prĕk zĭme*), ‘pŏlek’ (*sĕla sy je pŏlek dĕce*), ‘koly’ (*vrtŭ se kŏly jĕ*), ‘mĕsto’ (*dĕny ŏstrŭ mĕlŭ mĕsto glĕtke*); uz dativ prijedlog ‘k’ (*jŏ ĭ k mĕšy tĕkša ĭdem*); uz akuzativ prijedlozi ‘med’ (*ĭdi mĕlo med lŭde*), ‘v / f / vu’ (*pŕvo poslŏŹyš v plĕx, pĕmo ŏko jĕdne f Ćĕkovĕĉ, dĕneš vu friŹidĕr*), ‘na’ (*ĭ ŭnda na Bĕdnĕk smo ŏbiĉno si skŭpa*), ‘nad’ (*dĕny*

¹² Prilog *tobŏž* znaĉi kao.

¹³ Prilog *mŏrty(k)* znaĉi moŹda.

¹⁴ U svakodnevnoj komunikaciji stanovnika Vratišince uĉestala je uporaba priloga *bŏrmeš* koji moŹe glasiti i *bŏme* ili *bŏgme*.

¹⁵ Navedena je podjela nastala prema podjeli Jele Maresiĉ u *Morfologiji podravskoga kajkavskog dijalekta* (2018).

sy jŷ nàd krèvet), ‘po’ (pěčeš jěnga po jěnga), ‘za’ (za lãnguše nũcaš kilŷ mēle), ‘pred’ (dòšla je pret xižŷ); uz’ lokativ ‘po’ (potěgnemo cěvi po grědycama), ‘na’ (tãm je ùnda na òglasny plòčy čitala òglase), ‘v / f’ (káj ję Jásna v bólnicy bila, srědnjŷ sam završila f Čãkofcŷ), ‘o’ (sam o tòmē sŷ se spomĩnaly), ‘pri’ (kũlko je pri meny pãlo dok smo ga slãgale); a uz instrumental ‘s / z’ (z grãxom), ‘med’ (med nõgaj), ‘pred’ (pred męnom ga je drězau), ‘nad’ (nãd jim je višela drěta) i ‘pod’ (nęgda smo se pod drěvom spomĩnaly).

U mjesnom govoru Vrašiñca veznici se dijele na sastavne (i, pã, pãk, nit(y)), suprotne (ã, ãl(i), nęgo / nęk), rastavne (ily), zaključne (zõto), isključne (sãm káj, tãk káj), vremenske (dòk, dà), mjesne (dę, kõt), namjerne (káj), načinske (kãk, kãk da), izrične (káj / dà), dopusne (mãkar, kãk gũt), uzročne (čij) i pogodbene (ãk, čij).¹⁶ Pojavnost veznika potvrđuje i sljedeća rečenica:

Móreš i z miksęrom, a móreš i z røkaj, i døk naprõvyš tętõ tõ pokriješ s fõlijom ili křpom i ostõvyš tãk põl vŷre ka se tõ zdigne i ùnda od tõga tętã naręžeš komõde i onãk naprõvyš kãk lõptice, premõžeš z olyjom i rastęnyš tãk kã ty dõjde kãk nękšy okrõgly oblik. (T. B)

Jela Maresić navodi kako se usklici kao posebna vrsta riječi izdvajaju iz strukture rečenice, a rabe se za izražavanje osjećaja, dozivanja i poticanje, a uz to se mogu čuti i onomatopejski uzvici (usp. ibid: 128). Osjećaji se u govoru Vrašiñca mogu izražavati uzvicima poput ęx (ęx, káj pãk õny i dęlajŷ), ãx (ãx, nãj me nĩkáj pitaty), ijõj (ijõj, sę me boli), ùf (ùf káj ga sęga), õj (õj káj smo se srědily), męh (męh, nę bitno), jãj-cijãj (jãj męny cijãj), xm (xm, ręčem ty čy sę zmĩslim), mã (mã sę bo vrědu), dok se za dozivanje i poticanje, a time i tjeranje, koriste mřš, cĩc, cĩ-cĩ i iř. Onomatopejski uzvici u samom govoru nisu zabilježeni.

Osim prijedloga, veznika i usklika postoji i manji broj čestica u govoru spomenutih informanata, stoga valja zabilježiti potvrdnu česticu ję (mljñce imamo? - ję) te česticu nę ili nęj¹⁷ kojom se negira određena tvrdnja (pã sy kõt zęmete fkrěj sõmy – nęj, ãk su tãk vělky ònda bõle dà, dà tij naprõvyš). Česticom nę uz to se može i pojačati tvrdnja, što dokazuje primjer zabilježen terenskim istraživanjem: sũxe sõ bile iglice jer je stoury bour, nęj, i tãkšŷ dębęlŷ ima, stãblikõ, nęj. Valja naglasiti kako Barić i suradnici tvrde da među čestice ulaze i

¹⁶ Podjela veznika nastala je prema podjeli veznika Đ. Blažeke (2008: 176- 177).

¹⁷ Navezak j u govoru se Vrašiñca ponekad može javiti iza vokala ę, a osim kod čestice nę, zabilježen je i u drugim vrstama riječi, primjerice mjesnom prilogu dę (dęj). Izbor je fakultativan.

takozvane poštapalice, odnosno riječi učestale u govoru koje nemaju veze s njihovim smislom, a zabilježene su i u govoru nekih ispitanika (usp. Barić i dr. 2005: 784). Jedna je od njih *vĕlij*, učestala kod starijih govornika, a poštapalicom se može nazvati i već spomenuti *nĕj* koji je, kao i čestice *rĕko* i *ùno* (*ùnda sam se zmišlila pàk rĕko jĕsu v škriju; ùnda pòk òny ostònejy; znači pri nas ti tĕ pripreme za Bòžič pòčnejy vĕč ùno, dòsta prije; išče òne trĕba potrošity i rĕko nĕm vĕ kupùvala*), potvrđen u govoru svih generacija. U posljednjem se primjeru pojavljuje i čestica *iščĕ* te znači ‘još’.

5. ZAKLJUČAK

Određen kao jedan od mjesnih govora srednjeg međimurskog poddijalekta, govor Vratišince uvelike potvrđuje brojna kajkavska obilježja, što je uočeno i provedenim terenskim dijalektološkim istraživanjem. Prije svega riječ je o govoru s ekavskim refleksom jata, bogatim vokalskim inventarom i fonološkim značajkama poput umetanja protetskih glasova, različita ostvaraja glasova *ń* i *l*, nepostojanja opreke između *č* i *ć* te *dž* i *đ*, ali i brojnih promjena u suglasničkim skupinama. Ovim je istraživanjem ujedno dokazano kako se morfologija mjesnoga govora Vratišince uglavnom podudara s većim dijelom drugih kajkavskih govornih područja, pri čemu se kod imenica izdvaja podudaranje vokativa s nominativnim oblikom, učestalost deminutiva, izjednačavanje akuzativa jednine s genitivom jednine za neživo u besprijedložnoj uporabi, kao i izjednačavanje akuzativa jednine s nominativom jednine za neživo u prijedložnoj uporabi. Kod glagola se uočava jedan opći kajkavski futur, gube se nesložena preteritalna vremena te čuva razlika između infinitiva i supina, dok se pridjevi mogu tvoriti i sintetički i perifrastički. Upitno-odnosna zamjenica za neživo glasi *kaj*, a za živo *ko* ili *što*. Glavni broj jedan te svi redni brojevi mijenjaju se kao pridjevi, a brojevima od jedanaest do devetnaest dodaje se sufiks *-nojst*. Prilozi vrlo često mogu imati naveske čija je funkcija pojačavanje značenja priloga kao vrste riječi.

Istraživanjem je potvrđen i manji broj odstupanja samoga govora od uobičajenih kajkavskih obilježja. Pritom valja naglasiti kako se ne čuva poseban vokativni oblik kod imenica koje znače rodbinske odnose, dvosložnih hipokorističkih imena te emotivnog obraćanja određenim sugovornicima, kao i činjenicu da se u genitivu množine svih deklinacija rijetko čuje gramatički morfem *-ø*. Sinkretizam dativa, lokativa i instrumentala množine značajan je za mnoge kajkavske govore, a u proučavanom je govoru obilježen posebnim gramatičkim morfemom *-aj* kod imenica *a-* i *e-*deklinacije te je potvrđen samo u govorima srednjeg međimurskog poddijalekta i svetomartinskoj podskupini. Značajnije promjene kod nepromjenjivih vrsta riječi nisu uočene.

S obzirom na to da su terenskim istraživanjem ispitani govornici triju različitih dobnih skupina, može se reći kako su manje razlike uočene kod promjenjivih vrsta riječi. Pritom se u množinskim oblicima dativa, lokativa i instrumentala kod mlađih informanata uočava pojava inovacijskih padežnih nastavaka pod utjecajem hrvatskog standardnog jezika i novoštokavskih govora (*-yma*, *-ama*), dok stariji govornici čuvaju naslijeđeni padežni nastavak *-aj*. Uz to je kod starijih govornika i govornice srednje životne dobi zabilježena

pojava pluralie tantum u nazivima mjesta s tvorbenim morfemom *-c-*, dok ista pojava ne postoji kod mlađih ispitanika. Isto tako u govoru stanovnika starije i srednje životne dobi postoji diferencijacija između glagola *xódaty* i *hodity*, dok je kod mlađih govornika zabilježena samo uporaba glagola *xódaty*. Gramatički morfem *-u* u muškom rodu glagolskog pridjeva radnog zabilježen je kod svih generacija, no ponekad se na njegovom mjestu u govoru najmlađe dobne skupine fakultativno pojavljuje morfem *-l*. Na te razlike ponajviše utječu mediji, boravište izvan samog sela te jezični dodiri s govornicima drugih dijalekata i poddijalekata. S obzirom na to da stariji informanti gotovo nikad ne napuštaju Vratišinec, izuzevši rad izvan Hrvatske gdje se ujedno i čuvaju obilježja samoga govora, njihove govorne značajke nisu izložene utjecaju drugih govora i hrvatskog standardnog jezika. Morfološke razlike nisu uočene kod ostalih vrsta riječi, stoga se može zaključiti kako govornici mjesnoga govora Vratišince uvelike čuvaju ljepotu svog govora te ga s ponosom prenose i na najmlađe naraštaje.

6. LITERATURA

Barić, Eugenija - Mijo Lončarić - Dragica Malić - Slavko Pavešić - Mirko Peti - Vesna Zečević - Marija Znika [Barić i dr.] 2005. *Hrvatska gramatika*. Četvrto izdanje. Zagreb: Školska knjiga.

Blažeka, Đuro. 2007. Međimurski interdijalekt. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33, Zagreb. 1- 18.

Blažeka, Đuro. 2008a. *Međimurski dijalekt: hrvatski kajkavski govori Međimurja*. Čakovec: Matica hrvatska.

Blažeka, Đuro. 2008b. Međimurski dijalekt. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 14, Zagreb, 261- 292.

Brlobaš, Željka. 2017. Uporaba i značenje glagolskih vremena u govorima kajkavskoga narječja. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 21, Zagreb. 37- 62.

Leček, Ivan - Zoran Turk. 2018. *Vratišinec - općina i njeni ljudi*. Pretetinec: Letis.

Lončarić, Mijo. 1985. Kajkavsko narječje u svjetlu dosadašnjih proučavanja. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 10- 11, Zagreb. 281- 295.

Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.

Lončarić, Mijo - Vesna Zečević. 1999. Jat u kajkavštini. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 25, Zagreb. 171- 194.

Lončarić, Mijo - Anita Celinić. 2010. Dalibor Brozović o kajkavštini. *Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 43, 5- 6: 81- 92.

Maresić, Jela. 1995. O ostacima kajkavskoga vokativa. *Filologija*, 24- 25. 235- 238.

Maresić, Jela. 2013. Vremenski prilozi za označivanje sadašnjosti, bliske budućnosti i bliske prošlosti u kajkavskome narječju. *Filologija*, 60. 55- 73.

Maresić, Jela. 2015. O tvorbi umanjena u kajkavskom narječju. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 41/1, 77- 96.

Maresić, Jela. 2018. Morfologija podravskoga kajkavskog govora. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 22, Zagreb. 1- 140.

Zečević, Vesna. 2000. *Hrvatski dijalekti u kontaktu*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Internetski i elektronički izvori

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39824>

<https://coupedecheveux2015.blogspot.com/2018/05/karta-meimurje.html>

7. PRILOZI

Uz rad se prilaže dio transkribirana govora, monološka i dijaloška, snimljena terenskim dijalektološkim istraživanjem.

Jô sem T. B. z Vratišınca, imam dvájstry lěty. V ósnovnú škouľu sam išla tu, Vratišinec, srědnju sam završila f Čakofcu i vę sam v Zadru. Tã studěiram špãnjolsky i pedagógiju. (T. B)

Ėvo drůga je zleivanka. Tũ nucaš štiry jějcy, dęset dęka cůkora, jęn vanilyn šęčer, dvajspęt dęka greisa, dvõ dęcilytre kisęloga vřxja i dvõ dęcilitre jógurta, dvãjs pęt dęka svęžega sira i jęnga prõška za pęcy i ũnda tou sę zmeišaš i dęneš f plęh i gory mōreš dęty vřxje ili marmelũdu i dęneš pęč na stou osęnsset tak dũgo dok ne dobij zlõtnũ bõju. (T. B)

Ėvo i paštęta od ribe. Nũcaš jęnũ srědnju glõvicũ lůka, dvõ žarke feferone, sędem, õsem mãsliny, kũlko õceš, trij tũne, ãli mōrajũ bity dõbro scęžene. Jęna tũba majonęze i mǎlo sęnfa i kęčapa i mǎlo sõly i přpra kõlko õceš i ũnda tõ se skũpa zmiksaš z mikserom i tõ je tõ. Zmęšaš z mikserom i poslužyš. Mōreš tõ jęsty za zãjtrek na krũxu ili kãk nękše přędjelo ily kãk õceš. (T. B)

Pęs lõja da gũt, põk gledim jęly štõ dõseũ k jim kaj lõja. Nę znam je dišla il nę dišla. - Kãm by dišla? - V bõlnycũ. Dvę jęjcy, dvõ žučõjnky idũ, ide šęst žlic mlęka, dvei žlice męda, četiry dęke mǎsty, ãli dęnem margarina ũnda. - Tõ kãkša mõst by išla nũtry? - Svinska mǎst se nęgda mętala. Tou ję išče jõko stõry ręcept. I cůkura pętnõjst dęky. (M. N)

Na groubjũ? Přękfčera – Přękfčera smo bily? Ję, přękfčera smo bily. – Ne, fčera. – Na stõru lętu. - Na stõru lętu smo dnęsly sveiće. Vę bõde pregoręla pęt dnij, čij bou. - To z Slõvęnyje? – Z Lęndave, ję – Kãkša je tõ? – Vęlka, i ũnda mǎlo zasũkjeno ima, plǎstyka. (M. N. i M. T.)

Jõ sam DT, imam dvãjs tri lęty i z Vratišynca sam. Ósnovnú škõľu sam zavřšyũ Vratišyncũ, srědnju f Čakovcũ, a na fãks vę xõdam v Zõgřep. Prije męne su ľudy govõryly o nękšaj ręceptaj, a ja bõdem povędaũ kãk mij pavľemo svõje domõče võce i põvřęe na põvřtelyma i kãj sę od tõga koristimo dok kũxamo. Sę zaprǎf põčne vęč na jęsen. Őnda se pryprõvla vřčęk za zijmũ. Dok pobęremo sę põvřęe kaj imamo v vřčękũ, õn se štixa tak kaj sę kaj se posadij bu bõle rǎslo. Přęik zime vřčęk ję pre miroma. (D. T.)

Báka se briga i o kókošaj. Ímamo ix tak izmežu petnójt i dvájsty, kák dá, i jédnoga kókota. Nėgda je ónda znála, dók by kvóčka kvókala, děty jėjcy pá by se zľėgly i mály picėky, ál ónda nėgda se zľėgneju dvų, nėgda pět, nėgda dęset, pá ónda věč tó ne děla jěr se ne splatij. Rójšy ónda kúpy mlóde picėke pá jix xróny. (D. T.)

Kák dělaš ájvara, povýč. – Kák dělam? Přivo sy opěrem flášyce, děnem sy f kóhľy, prijė kák je ájvar gótof zaštėkam káj se zgrejėju. Ónda sy opěrem, óvoga, páprikų, patližáne sy počistym, čėšjeka, pápryčyce, tou se skúpa zmėlyjem, děnem na úlyje, málo zdinstam, posólym, děnem tri lítre vóde i tou se se skúpa dijnsta. Tó se skúpa zmėlam i ónda se tou se dijnsta jėdno vrėime. Prijė kák je tou gótovo, zaštėkam sij flášyce, dok su tóple, óvo dok je gótovo posólym, děnem málo cúkora, sóly, se po úkusy. Dók my je dóbno, dok vidim kaj je tou se zdinstano, zėmem flášyce, namėčem tou se vų vróče flášyce, kák mėčem ódma jix zapiram i tou je tó. (M. T.)

Máma je mója bila švėlyja, a jápa pak je mužykóš bių. - Máma je svėčanų hállynų šivala. - Jė, sauseda. I óna je xodila správlat sákoga, tijam f Krištánovec pėšice xodila. I k vám je ónda, nėj, f Krištánofce xodila? (N. T.)

Málo sam jő stáryša bila, bórmeš sam i jő v nóčy šivala. Smo šivale v nóčy kaj je móglo drúgy děin býty gótovo. (N. T.)

Nė se xřlilo kak vė, ódma, očem auta, očem stóna, očem se mėty, ima saused, očem jő, a nėbreš. (R. T.)

Jő sem pak sáky děin dok smo nė na zėmly orály, káj dělaly. Vjutro f štėty sam se stáų, órat íšeų, s krávycaj. Jő sem óraų, jő. Jápa je f šixty díšeų, jő óraų i ónda f škouľo póslý. Dok sem dóšeų, po xlódu. Dok je bilo friško smo orály, dok je nėj vróče bilo krávaj. (R. T.)

Nėje štėų jápa jávity ka bómo se vózily dímo, nėj, snėg je bių pák smo ónda nity nėj býly dóma. - Nėste nity dóma býly? - Sám Krúno, Krúno je ónda bių štiry lėty stár se my činy, tú, trij, štiry. (R. T. i M. T.)

Kúlko vi ímate stáža f Slovėnyjy? - Dvě lėty i dęset mėsecy. - S firmom sem jő díšeų v Němačkų, slovėnskom. A f Hřvatsky nika sem nė dělaų. - Ívan íma ósem lėt v Slovėnyjy. - Ósem lėt? Ahá, v Nóvy Goricy. Tí sy isto bila tám? - Tri lėty i nėka. - V Nóvy Goricy, nė? - Stóľno je bių prijávleny ósem lėt? (M. T, R. T. i N. T.)

Minulo je tó, věč je vě jòko dũgo kák sam dómaj. Sědem lět sem věč dóma. - Věč? Kůlko pák je sòsed Joška ùnda? - Òn je prije, òn je věč mórtyk petnòjst. Bòrme ně znam tóčno, al òn je čůda prije měne dòšeũ f pěnzyju. - Pák ste ně vělyka rázlika, kůlko, jěno lěto? (M. N. i R. T.)

Ód ká sũ sy kũmy z. - Ózak, Ózakov Márez. - Jě, káj je bytěžen čòvyk, ně. - Jě. - Žěļko pák čěr, něj? - Nej zět? - Zět, čěr i zět. - Jò sam čůla zět. - Myhajěla? - Myhajěla děla tũ v Bòksmarkũ. - F Xáyksũ. - Tám sũ dobile, něj? - Ónda vě i móż je dòbyũ se my činy. - Jò sam čůla zà jęga. - Jò sam čůla za Vjěrana, óvoga, od Mározja, káj je instrũktor. Ód Mározja brát. - i Drágyce Kostájevyčove sijn, Krũno. - Lipovič. - Ály sijn sũ dóma, něj?

SAŽETAK

Morfološka obilježja mjesnoga govora Vratišince naziv je rada u kojemu se analizira morfološka analiza jednog kajkavskog govora na sjevernom dijelu Hrvatske. Riječ je o međimurskom govoru koji obiluje posebnostima na svim jezičnim razinama, ponajviše fonološkoj i morfološkoj, a već sam naslov rada upućuje na središnju temu dijalektološkog istraživanja kojom se uvodi u morfološku analizu jednog osebujnog mjesnog govora. Nakon nekoliko uvodnih informacija o ispitanicima, povijesti i geografskom smještaju Vratišince, kao i dijalektološkom tipu kojemu govor pripada, u radu se ističu relevantna morfološka obilježja samoga govora, uz nekoliko fonoloških značajki koje se protežu kroz čitavu analizu. Pritom morfološka analiza uključuje prikaz svih vrsta riječi: imenica, glagola, pridjeva, zamjenica, brojeva, priloga, prijedloga, veznika, čestica i usklika. Terenskim su istraživanjem ispitani govornici triju različitih dobnih skupina te se uočava postoje li čimbenici koji utječu na moguće generacijske govorne razlike. Osim toga navode se sličnosti i razlike istraženoga govora u odnosu na ostale međimurske i kajkavske govore, a na samom se kraju prilaže dio transkribirana teksta koji je popraćen auditivnim zapisima.

KLJUČNE RIJEČI

morfološka analiza, mjesni govor Vratišince, kajkavski govori, međimurski govori, generacijske govorne razlike

SUMMARY

The Morphological Features of the Vratišinec Dialect is the title of the thesis which analyses the morphology of a Kajkavian dialect from northern Croatia. It is a dialect from the Međimurje region which abounds in various peculiarities at all linguistic levels, especially at the phonological and morphological level. Moreover, the title itself points to the central topic of the thesis which is a dialectological research leading to the morphology of a distinctive local dialect. Introductory part of the thesis includes information about the participants, about the history and the geographical location of Vratišinec, and information about the dialectological type to which the dialect belongs. Furthermore, the thesis highlights relevant morphological features of the dialect itself, along with several phonological features which extend throughout the whole analysis. The morphological analysis includes the overview of all types of words: nouns, verbs, adjectives, pronouns, numbers, adverbs, prepositions, conjunctions, particles, and exclamations. The field research examined speakers belonging to three different age groups, and aimed to see whether there would be any factors influencing possible generational differences in the way the dialect is spoken. In addition, the thesis states the similarities and differences between the Vratišinec dialect and other dialects of the Međimurje region, or other Kajkavian dialects. The last part of the thesis includes a portion of the transcribed text which is accompanied by auditory recordings.

KEY WORDS:

morphological analysis, Vratišinec dialect, Kajkavian dialects, dialects of the Međimurje region, generational dialectal differences